

O&R

Education and Development Journal
Часопис-Образовање и развој
Časopis-Obrazovanje i razvoj
Education and Development Journal

Broj 1 • Godina I • mart/ožujak 2005.
Cijena 10,00 KM • 400 din • 5 evra

TEMA BROJA:

Budžet diktira tempo

str. 4

INTERVJU: dr Pavel Zgaga

Sklad struke i politike

str. 8

VIJESTI:

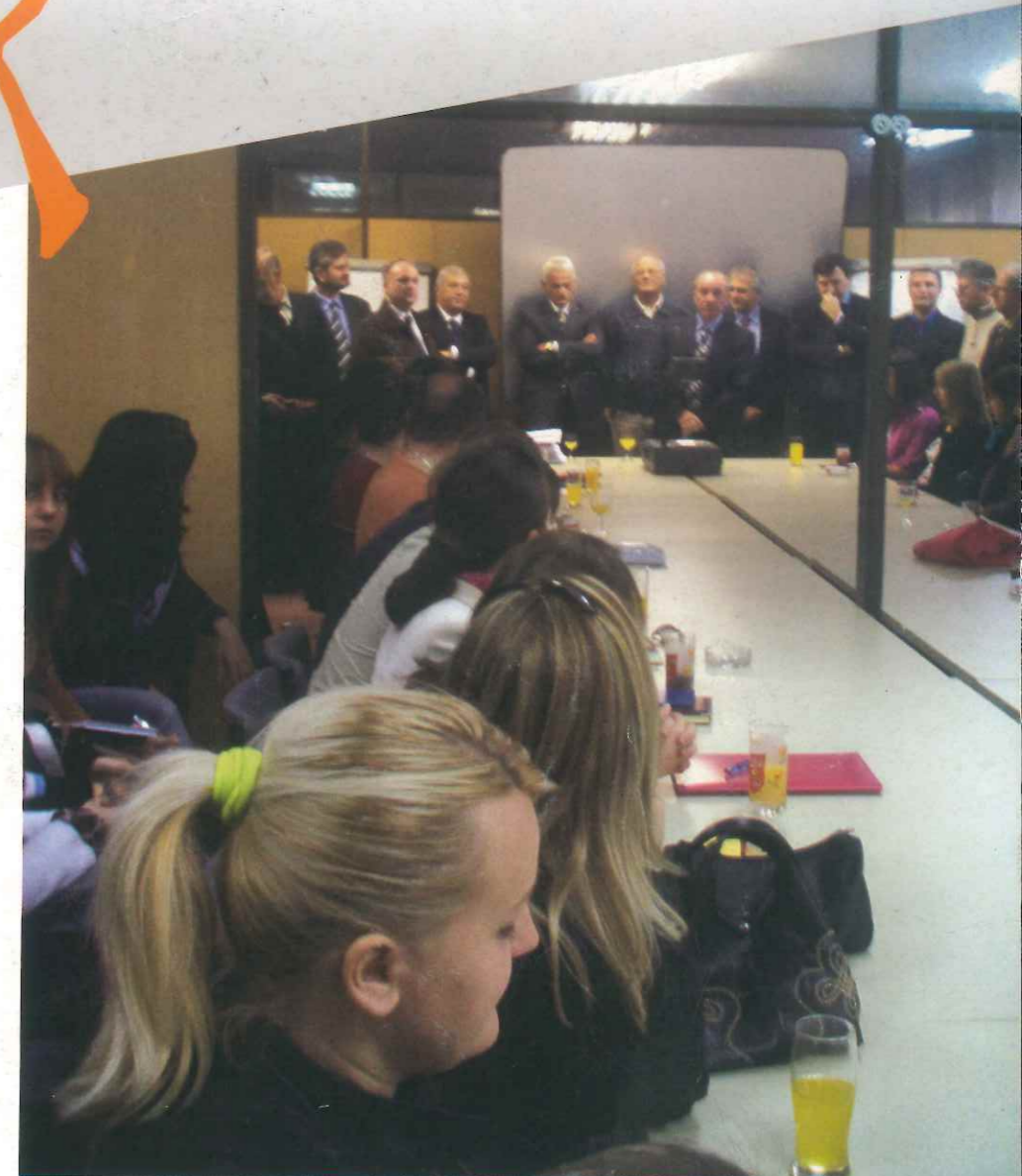
Uspostavljena Rektorska konferencija BiH

str. 23

DOKUMENT:

Kopenhaška Deklaracija

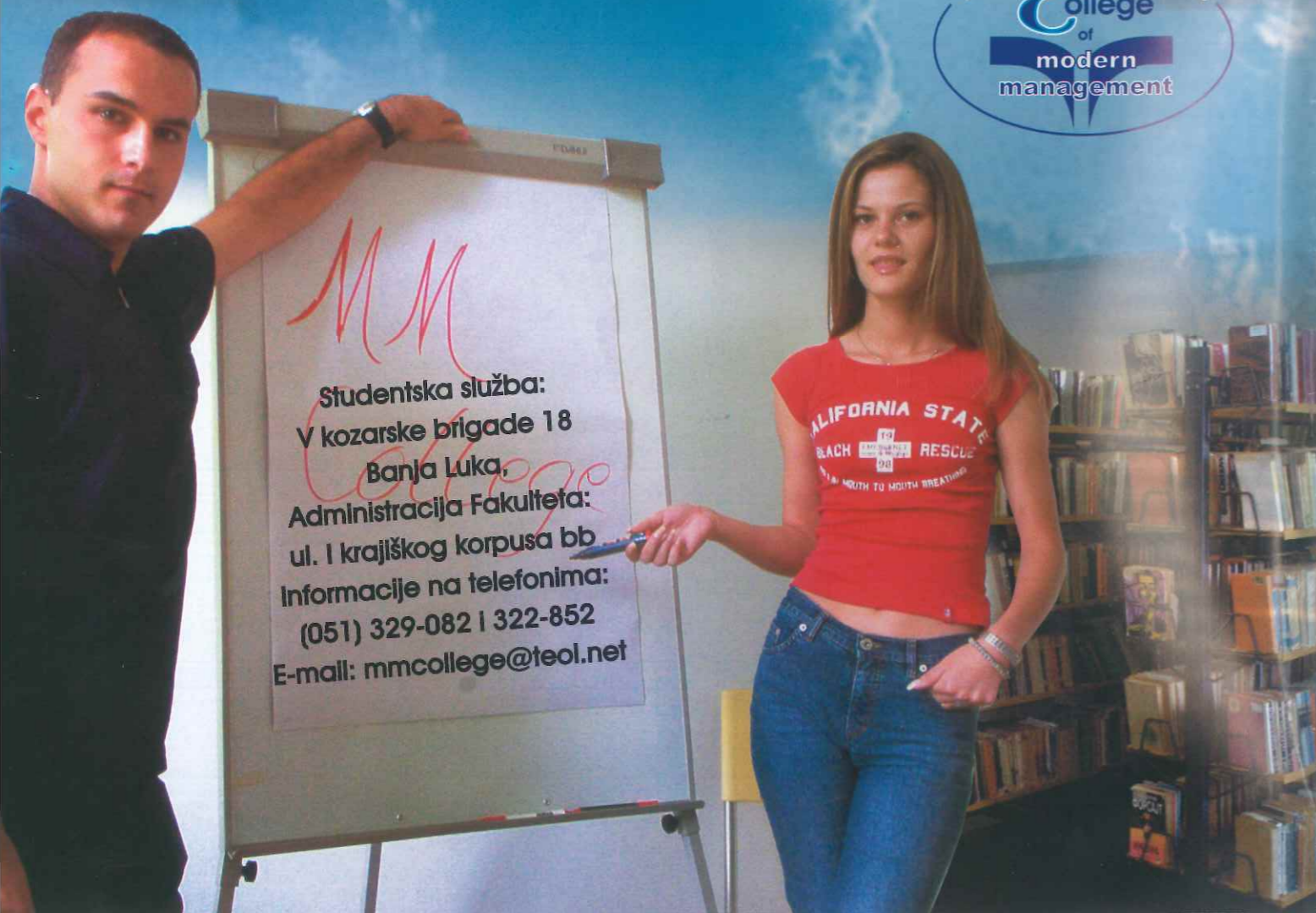
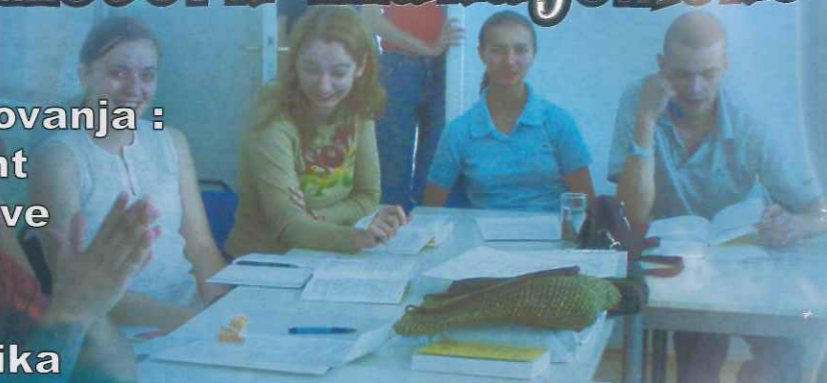
str. 25

Fakultet poslovne ekonomije College of Modern Management

Evropski i američki profil školovanja :

- ▶ preduzetnički menadžment
- ▶ menadžment javne uprave
- ▶ uslužni menadžment
- ▶ poslovno pravo
- ▶ poslovna informatika

Studentska služba:
V kozarske brigade 18
Banja Luka,
Administracija Fakulteta:
ul. I krajiškog korpusa bb
Informacije na telefonima:
(051) 329-082 | 322-852
E-mail: mmcollege@teol.net

Kontakt

Travnik
Janković b.b. Bosna i Hercegovina
Tel: ++387/30/517 454 517 455
Fax: ++387/30/517 457
E-mail: vizija@bih.net.ba

Beograd
Masarikova 5/16, Beograd, SCG
Tel: ++ 381 /11/30 60 577
Fax: ++ 381 /11/30 60 577
E-mail: or-redakcija@bos.org.yu

Banja Luka
Karadordeva 44, P. fah 24, Laktaši, BiH
Tel: ++387/51/322 850, 322 852
Fax: ++ 387 /51/322 851
E-mail: vizija.ik@teol.net

dr Refik Šećibović

Političari - sudbina obrazovanja

Obrazovanje, u svim epohama i svim društvima podrazumeva transmisiju duhovnih dostignuća, odnosno znanja u funkciji samorazvoja i razvoja zajednice uopšte.

Sadržaj:

TEMA BROJA

Budžet diktira
tempo 4

INTERVJU

Sklad struke i politike 8

ISTRAŽIVANJA

Rang-liste za slavlje,
ali i za razmišljanje 11

INTERVJU

Izvmuta rukavica 14

JUGOISTOČNA EVROPA

Obrazovanje za zapošljavanje
i preduzetništvo 16
Evropski standardi (i)
na srpskim univerzitetima 18

STRUČNO OBRAZOVANJE

Standardi zanimanja u Srbiji 20

DOKUMENT

Kopenhaška deklaracija 25

Savet:

Darko Uremović, Senad Tatarević,
Iskra Maksimović, Cornelia Gilch,
predstavnik Reformskih obrazovnih
krugova;

Glavni i odgovorni urednik:
Refik Šećibović - refik@bos.org.yu;

Sekretar redakcije:
Azra Kadrić-Čolić - vizija@bih.net.ba;

Redakcija:
Bojana Čebić-Cvetković -
bcebic@eunet.yu, Olga Nikolić
- olgan@infosky.net, Radmila Pejić
- radmilap@bos.org.yu;

Lektor: Vesna Smitljanić;

Prevodilac: Nataša Gvozdenović;

Adresa redakcije:
OR-redakcija@bos.org.yu

Obrazovanje i razvoj – naziv je koji sa marketinške tačke gledišta neće dobiti pozitivnu ocenu. Obrazovanje i razvoj su, međutim, dva pogona mehanizma transmisije znanja. Kao ono što poslenike obrazovne elite pod plaštom reformskih promena objedinjuje idejom starom koliko i civilizacija – znanje je samorazvoj i razvoj zajednice uopšte – što moderni obrazovni tokovi postavljaju kao imperativ ukupnog napretka.

Formiranju magazina u ovom obliku prethodile su jednogodišnje pripreme u Banjaluci, Travniku i u Beogradu. Sva izdanja će se publikovati na engleskom jeziku i jezicima koji se govore u regionu – međusobno razumljivim. Na području regiona jugoistočne Evrope ne postoji časopis koji se bavi problemima obrazovanja i reformskim dometima i spoticanjima. O&R ima ambiciju da poveže, objasni i podrži razvojne procese, da prvenstveno obezbedi informisanost kao i da pripremi atmosferu u kojoj će stručne razmene ideja, rezultata, stavova i iskustava među akterima obrazovnih reformi biti moguće.

Jugoistočna Evropa je, nema zбора, rasadnik pametnih, obrazovanih i sposobnih mladih ljudi. Oni svoje znanje i sposobnosti pokazuju u svetu, van svojih zemalja – ni tu nema pogovora. Istovremeno možemo smatrati tačnom i tvrdnju da nisu potrebni svojim zemljama. Najsposobniji, procentualno malobrojni u odnosu na ukupnu populaciju, decenijama su samo sporedna i slučajna pojava. O njima govore i na njihova postignuća se pozivaju samozadovoljni i samodovoljni političari – kreatori naših života. Pamet i mladost najčešće se simbolično nagrađuje, a spominje isključivo u funkciji podizanja ili uspostavljanja poljuljanih nacionalnih ponosa. Oni ostaju „ukras sveta” koji lideri ne nameravaju da koriste nikako drugačije nego u duhu svojih kratkotrajnih kampanja ili dnevnih prepucavanja. Zato ih radije samo spominju, a na poklon daju drugima. To je stanje u ovom delu Evrope na početku XXI veka ako posmatramo visokoobrazovanu populaciju.

Znanje u službi napretka i razvoja na ovim prostorima ne postoji. Obrazovanjem se bavi „elita”. Elitni književnici i umetnici sanjaju povratak sistema gde se u ozbiljnim školama uči kao nekada, pri tom licemerno boraveći često van svojih zemalja i školjući svoju decu na najprestižnijim univerzitetima, u domovinu dolaze izrazito priklonjeni nacionalnim tekininama koje su im, najčešće samo navodno, bliske – šljivovica, ajvar, maline... decenijama naš jedini izvozni proizvod.

Evropski opredeljeni intelektualci, pak nisu kočnica – ali su daleko od jedinstvene grupe koja bi mogla ozbiljnije da utiče na duhovni i društveni život, kakav bi u Evropi zauzimao ravnopravan odnos.

Obrazovanje je na ovim prostorima još uvek trošak, a ne investicija u budućnost, stvar izuzetka, a ne pravila! Stoga se intelektualci uznemire samo kada su u pitanju reforme gimnazija u koje će

ići njihova deca, i samo tada! Nažalost, roditelji učenika stručnih ili zanatskih škola se ne čuju. Kroz proces školovanja budućnost grade svi mladi, bez obzira na oblik školovanja! Budućnost ovih zemalja su i zanatske škole, i škole za decu sa posebnim potrebama, stručne škole, ne samo gimnazije, niti elitni fakulteti!! Ali ko na ovim nestabilnim prostorima misli na budućnost?!

Obrazovanje kao razvojni prioritet obezbeđuje ekonomski razvoj. Kao takvo zacrtano je, zapisano i proklamuje se u programima svih političkih partija. Iskreno, malo koju stranku, još manje političara, zaista zanima ukoliko nije u funkciji lične promocije.

Naš fatum – političari, bave se obrazovanjem ili o njemu pričaju isključivo u fazi usvajanja budžeta, podsećaju na nacionalnu uzdanicu – očuvanje jezika, kulture, tradicije... o gubicima i finansijskim analizama obrazovnih sistema gotovo da nema valjanih podataka. Priča o pameti koju rasprodajemo i tek tako ustupamo baš onim društvima i kulturama koje se na domaćoj sceni proglašavaju za neprijatelje – nije popularna tema. Znaju li deca iz dijaspore jezik za koji se oni takvom žestinom bore, veruju li u istog boga kao preci u matici, poznaju li istoriju?

Istina je da su najpre odlazili fudbaleri i nekvalifikovani radnici, pa tehničari i inženjeri – sada imamo egzodus mladih stručnjaka. A mi? I dalje pečemo rakiju, pravimo ajvar i dočekujemo ih o praznicima, sebi dajemo značaj njihovim uspesima slikajući ih za lokalne medije, sve siromašniji u svom bezizlazu – čekamo politički rasplet koji će ukazati put i smer razvoja sam od sebe.

Nažalost koliko god da zvuči grubo, vreme je da se svede račun obrazovanja u jugoistočnoj Evropi. Šta treba uraditi da obrazovanje ovih zemalja bude u funkciji njihovog razvoja? I koji su to segmenti obrazovanja koji moraju postati prioritet? Ove zemlje moraju dobiti odgovor, da li posle uspostavljanja novih granica imaju šansu da primene evropske obrasce razvoja. Zato ovaj magazin, u stvari, želi da pokrene ta pitanja koja muče mnoge stanovnike ove regije. Kako biti moderno i društvo obrazovanih ljudi?

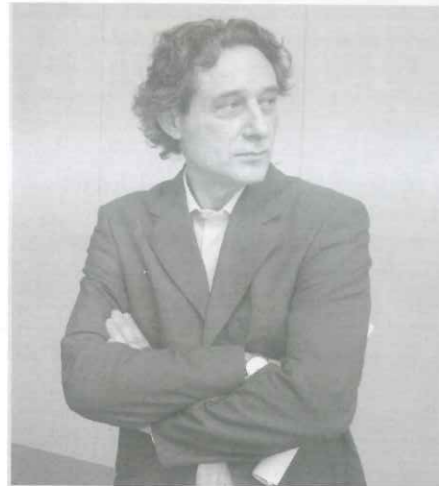
Pokušaji konkretizacije reformi, zakonska rešenja, primicanje evropskim standardima – to je i dalje bauk na Balkanu. U želji da izbegnemo ljutnju a propo doslednosti i (decenijama nepostojećeg) kontinuiteta, navešću primer mudrog antičkog zakonodavca. Solon je Atinjanima na njihov zahtev dao mudre zakone istovremeno ih zaklinjući da ih ne menjaju bar deset godina, dok se ne uvere koliko su dobri. Sapienti sat!

O&R magazin je pokušaj da jugoistočnoj Evropi poželim društvo znanja ne čekajući političke rasplete.

Čvrsto verujemo da je to moguće i da razmena informacija i iskustava može da utiče na promenu odnosa prema obrazovanju, da konkretizuje reformske procese i približi nas evropskim standardima.

Obrazovanje mora da postane deo razvoja, i to je moto ovog magazina. To je vera u moguće i pokušaj da ne postanemo regija koju će deca dijaspore posećivati ili kao „zonu sumraka” ili tek da vide ostarele roditelje, upoznaju rođake i podsete se na običaje i prirodnu hranu.

Šećibović

Branimir Štrukelj,
predsednik Sindikata obrazovanja
i vaspitanja Slovenije

Budžet diktira tempo

U odnosu na države iz regiona, u Sloveniji se izdvaja najviše za obrazovanje, više od milijardu evra, što je samo pet puta manje od celokupnog srpskog budžeta – iz čega se odmah vidi koliko je važno da država dobro posluje i privređuje. Mnogi misle da je slovenački obrazovni model najbolji u regionu. Odmah iza njih je Hrvatska koja je, prema nekim sudovima, negde između Srbije i Slovenije po tome kakvi su materijalni uslovi u školama.

Koliko je obrazovanje važno za svaku državu i njene građane uopšte, a posebno u 21. veku, ne treba ni pominjati, jer o tome znaju „čak i vrapci na grani“. Svima je znano da se radi o isprobanoj reformskoj formuli razvoja, bez koje je privredni bum nezamisliv, da je znanje ključ strategije za borbu protiv siromaštva i da bez ogromnog ulaganja u tu delatnost neće moći ništa da se učini u eri nauke, tehnologije, informatike i globalizacije. Ipak, iako deklarativna, podrška nikad nije manjkala kad je obrazovna delatnost u pitanju, mnogi političari iz zemalja u razvoju često nisu bili u stanju da isprate sve uslove koji omogućavaju da se sa reči pređe na dela.

Kako se obrazovanje tretira u jugoistočnoj Evropi i regionu i kakva se pouka može izvući iz tih primera?

Kolika su izdvajanja iz budžeta za ovu oblast, koje su razlike i sličnosti i koliko je uopšte EU uspešna u nametanju svojih standarda? Da li će biti otpuštanja i ukidanja škola?

Sudeći po kratkom uporednom pregledu obrazovnih sistema u državama u regionu, mogao bi se već na samom početku predočiti zaključak u vidu slogana-formule: siromašna država = siromašna prosveta = male plate = slabi rezultati = siromašna država. I tako u krug. A može i drugačije, ako se reč „siromašna“ zameni rečju „bogata“.

Najpozitivniji primer u ovom delu starog kontinenta je Slovenija, u skoro svakom pogledu, mada su tamošnji poslanici prilično uzdržani kada objašnjavaju položaj prosvjetnih radnika i status ove delatnosti. Svejedno, mnogi misle da je slovenački obrazovni model najbolji u regionu i da odnos prema ovoj delatnosti nije deklarativan. Na toj zamišljenoj listi poređenja odmah iza je Hrvatska, koja je po nekim sudovima između Srbije i Slovenije po tome

dokle je stigla reforma, kakva su prava i materijalni uslovi u školama. S druge strane, ima dosta i onih koji smatraju da će Hrvatska imati puno problema u realizaciji reforme.

U odnosu na države iz regiona, u Sloveniji izdvajaju najviše za obrazovanje, više od milijardu evra, što je samo pet puta manje od celokupnog srpskog budžeta – iz čega se odmah vidi koliko je važno da država dobro posluje i privređuje.

Generalni sekretar Sindikata obrazovanja i odgoja Slovenije, Sandi Modrijan, kaže da je odnos države, to jest političara, prema obrazovanju dosta dobar.

- Uvek može biti bolji, ali država je srećom spoznala da se samo sa više novca za obrazovni sistem i plate učitelja može nešto doseći – objašnjava Modrijan. Sada obrazovanje u Sloveniji dobija oko 6,1 odsto GDP, što je iznad proseka EU.

U crnogorskim osnovnim i srednjim školama u decembru 2004. godine zahtevali su se koeficijenti veći za 10 odsto, pretilo se štrajkovima, a državnicima su trezveno i hladno odgovorili da je povišica moguća samo ako se smanji broj škola ili broj zaposlenih bar za 1000. Nezadovoljnim prosvjetnim radnicima tamošnji ministar prosvete, Slobodan Backović, poručio je da je povećanje od 25 evra po glavi profesora ravno izgradnji dve nove škole, te da je zahtev nemoguć s obzirom na stanje u skromnom državnom budžetu. Istovremeno su se žalili i crnogorski profesori univerziteta na loš standard i platu od svega 340 evra, ali štrajk nisu pominjali.

U takoreći svim državama regiona najveća stavka u budžetu za obrazovanje su plate zaposlenih, na šta se troši od 80 odsto celokupne sume pa naviše. Odstupanja ima samo u pojedinim kantonima BiH. Ipak, tek retkim državama, u koje spada i Slovenija, preostalih 20 odsto novca iz budžeta dovoljno je za održavanje školsko-univerzitetskog sistema i za investicije.

Zbog manjeg broja đaka u Sloveniji, BiH, Srbiji, Crnoj Gori, Bugarskoj, Mađarskoj... mnogi prosvjetni radnici ostaće bez posla vrlo brzo i to pod neumitnim zahtevima međunarodnih pravila. Jedan od presudnih kriterijuma koji će morati da se poštuje – jeste pre svega onaj da razred ne može brojati manje od 20 učenika. U suprotnom se preporučuje spajanje odeljenja, što znači da će jedan učitelj ili nastavnik automatski postati „višak“.

U Sloveniji nema štrajkova u školama

Branimir Štrukelj iz (najvećeg) Sindikata obrazovanja i vaspitanja Slovenije, jedan od dva člana iz Evrope u Izvršnom odboru Internacionale obrazovanja, kaže da su poslednjih nekoliko godina štrajkovi učitelja i prosvjetnih radnika u Sloveniji prestali jer su sindikati (ima ih tri) uspeli bitno da poboljšaju plate prosvjetnih radnika u odnosu na druge službenike i radnike u privredi. U poslednjih par godina, dakle, teče socijalni dijalog i preko kolektivnih ugovora dogovaraju se povišice.

Međutim, na pitanje da li su plate dovoljne za normalan život, on pomirljivo kaže da plate nikad nisu dovoljno visoke.

- Kad bismo pitali bilo kog prosvetnog radnika, on bi rekao da njegova plata nije dovoljno visoka. Ali ako uzmemo neke objektivne kriterije, i kažemo da je otprilike plata nekog profesora u srednjoj školi u Sloveniji nešto veća od 1000 evra i da je to oko 30 odsto iznad proseka plate u Sloveniji, onda bismo tu mogli konstatovati da su plate blizu toga da su pristojne – komentariše Štrukelj.

U slovenačkim školama standard je u poređenju sa drugim državama na zavidnom nivou. Kabineti su dobro opremljeni, pored biblioteka imaju i medijateke, svaka škola ima barem jednu kompjutersku učionicu sa petnaestak kompjutera a sve škole imaju besplatan pristup Internetu. Takav standard može samo da se sanja u BiH, pa i u Srbiji, gde su dobro opremljene jedino škole u velikim gradovima. Primera radi, posle nedavne značajne donacije EU, koja je krajem prvog polugođa poklonila srednjim stručnim školama u Srbiji 1500 kompjutera – jedan računar neće više deliti 70-oro đaka, već „svega“ njih 29-oro.

Prema podacima od pre nekoliko godina u 448 osnovnih škola u Sloveniji bilo je 180 874 učenika, a u 149 srednjih škola učilo je 100 858 đaka. Po podacima iz školske 2002/2003. na tri državna univerziteta studiralo je 87 056 studenata. A u Sloveniji postoji još 10 privatnih visokoškolskih ustanova.

Plate u osnovnoj i srednjoj školi su slične i u proseku iznose 1460 evra bruto, mesečno, nakon 10 godina radnog staža. Profesori u visokom školstvu zarađuju 2710 evra bruto. Sve je to okvirno i zavisi od dužine staža, napredovanja, dodataka, ali ipak je u pitanju bar pet puta veća suma od one koju primaju njihove kolege iz regiona.

U Sloveniji do sada nije bilo značajnih, velikih otpuštanja nastavnika, ali se mnogo govori o racionalizaciji, koja je zapravo eufemizam za davanje otkaza. Otpuštanje nastavnika zapravo je posledica demografskih problema, te je sve manji broj dece koja se upisuju u školu.

U Srbiji je na delu obrnut proces, popularnije su srednje stručne škole, kako bi se daci što pre domogli diplome i počeli da zarađuju. Ovakav preokret je posledica sve osetnije krize i nesigurnosti u ovoj državi u tranziciji, pred kojom se nagomilavaju i druge međunarodne obaveze.

„Fiktivni“ profesori – sledi otpuštanje

Od 396,1 milijardi dinara (nešto malo manje od pet milijardi evra), koliko ukupno iznosi srpski budžet, 15 odsto je namenjeno funkcionisanju obrazovnog sistema, bar tako je planirao ključar državne kase Mlađan Dinkić. Od tih 58,5 milijardi dinara, 87 odsto će otići na namirivanje plata, koje bi tokom 2005.

Finski recept za uspeh

Kako se isplati ulaganje u obrazovanje – može se najbolje videti na primeru Finske, čiji đaci briljiraju na svim međunarodnim nadmetanjima u znanju, a privreda je i dalje toliko jaka da joj obezbeđuje status razvijene i bogate države. Recept je samo naizgled lak: država za predškolsko, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje odvajava pet odsto svog nacionalnog proizvoda, što iznosi 1,8 milijardi evra, ali to nije sve. Osim ovih para, u ove ustanove se sliva još 1,1 milijardi evra iz opštinske kase, što za mnoge zemlje u tranziciji čini neverovatnih 2,9 milijardi evra. Pa, budžet Srbije je manji od pet milijardi evra! Prosečna nastavnička plata u ovoj skandinavskoj zemlji iznosi oko 2000 evra, što je za oko 300 evra više od proseka u toj zemlji.

godine trebalo da se povećaju do 31 odsto u četiri navrata.

U Srbiji postoji 1618 osnovnih i 700 srednjih škola u kojima je zaposleno više od 100 000 ljudi, a uči 1 250 000 đaka (900 000 učenika osnovnih škola). Na šest državnih univerziteta studira oko 150 000 studenata, a zaposleno je više od 5 000 nastavnika i saradnika. Na svim obrazovnim nivoima predstoje reformski zahvati i borba oko poboljšanja školskog i univerzitetskog standarda.

U Srbiji rade i četiri privatna univerziteta i nekoliko desetina

privatnih fakulteta. Iako se činilo da je počela ekspanzija osnivanja privatnih visokoškolskih ustanova, nove prosvetne vlasti na čelu sa Slobodanom Vuksanovićem kao da su odlučile da malo porazmisle o tome. Pre nekoliko nedelja članovi Republičkog saveta za razvoj univerzitetskog obrazovanja odbili su da daju zeleno svetlo za dvadesetak elaborata, koji su već bili dobili pozitivnu recenziju Komisije koja, inače, predlaže Savetu kome treba dati dozvolu za rad.

S obzirom da ministar finansija Dinkić zagovara stezanje kaiša u godini koja teče, zanimljiv je odgovor na pitanje gde će naći dodatni novac za funkcionisanje obrazovnog sistema. On smatra da je za početak neophodno da se u školama pronađu „mrtve duše“ i da će to u prvi mah biti dovoljno da namiri planirano smanjenje platnog fonda za sedam odsto – jer procenjuje da je zapravo toliko fiktivnih predavača u srpskim školama. Naime, dovtljiviji prosvetni stalež setio se kako da doskoči državi, pa nije prijavljivao kolege koje su otišle u penziju, a ponekad čak ni umrle kolege, te su iskorišćene fiktivne brojke da se poboljšaju primanja. Sva je prilika da će se vrlo brzo tome stati na put i da će potom stupiti na snagu i uredba usvojena još prošlog februara, a po kojoj će država školama ubuduće davati sredstva samo prema broju đaka, a ne broju odeljenja, kao što se to činilo do sada.

Javna je tajna da je Dinkić, čim je stupio na dužnost, hteo odmah da otpusti 5000 radnika koji su, po svim racionalnim kriterijumima, bili „višak“, ali je zakratko popustio pred sindikalnim molbama.

A eksperti Svetske banke su neposredno posle pada Miloševićevog režima u sveobuhvatnoj analizi utvrdili da u Srbiji treba otpustiti, kao višak, skoro svakog trećeg prosvetnog radnika. Ta ideja i dalje lebdi u vazduhu, ali, najverovatnije je da će se sprovesti postepeno, kao i u drugim državama u tranziciji.

Razloga za štrajk uvek ima

Dok se ostali korisnici budžeta u Srbiji žale da su loše prošli sa budžetom za 2005. godinu, srpske prosvetne vlasti su zadovoljne jer bi njihov deo budžetskog kolača trebalo da bude veći za 12 milijardi dinara u odnosu na 2004. godinu. Pomoćnik ministra prosvete za finansije, Slavko Karavidić, ocenjuje da je ovogodišnji budžet daleko kvalitetniji od prethodnog.

- Veoma smo zadovoljni ne samo što će plate prosvetnih radnika biti povećane već i zato što smo dobili 4,5 puta više sredstava za investiciono i tekuće održavanje. Sada ćemo imati dovoljno da izmirimo sve obaveze iz 2003. i 2004. godine, a možda će nam ostati i novca da završimo neke objekte – nada se Karavidić.

U posljednjoj raspodjeli najbolje su prošli zaposleni u osnovnim, pa u srednjim školama. Pristojna sredstva za tekuće i investiciono održavanje dobili su i univerziteti, smatraju u resornom ministarstvu.

Karavidić ne zna da li će ovogodišnji budžet primiriti zaposlene koji stalno prete štrajkovima (ranije su, doduše, pre 2000. godine, to činili mnogo češće).

On smatra da prosvetni radnici, kao i svi, uostalom, uvek imaju razlog da se bune „kad je plata takva kakva je”. Ali, da će, objektivno, zaposleni u školama i na fakultetima u Srbiji prvi put dobiti osetno povećanje plata i više neće biti pri dnu lestvice po visini zarada.

Zdravko Kovač, predsednik veoma uticajnog sindikata prosvetnih radnika „Nezavisnost” iz Srbije, potvrđuje da će prosveta biti nešto bolje tretirana u ovoj godini u odnosu na druge delatnosti, ali misli da ne treba zaboraviti da je ova delatnost u 2004. godini bila oštećena, jer su plate zaposlenih sa svim povišicama bile nedovoljne da pokriju rast troškova života. Da je prosveta ovoga puta bolje prošla, vidi se i iz činjenice da će po platama u 2005. godini biti iznad proseka u Srbiji za oko 20 odsto, primećuje Kovač. Prosek zarada u ovoj državi je 15 000 dinara (oko 190 evra).

Međutim, sindikalni lider Kovač misli da će već u ovoj godini otpuštanje u srpskim školama biti neminovno.

- Čim potpišemo kolektivni ugovor, utvrdićemo neka pravila da zaštitimo zaposlene, ali posle toga će neko morati da ostane višak, tu nema izbora. Svakako će

najpogođeniji biti učitelji, njih ima najviše, pa nastavnici razredne nastave i tehnička lica. Neće više moći svaka škola da ima ložača, kućnog majstora, po sedam-osam spremačica, a svi skupa ne rade 15 odsto radnog vremena – predočava Kovač.

Po njegovom sudu odnos prema obrazovanju u Srbiji postaje sve manje deklarativan u odnosu na Titovo i „Slobino” vreme:

Upozoravajuća statistika

Prema podacima OECD, prosek izdvajanja za obrazovanje u EU je 5,5 odsto GDP, a najviše od članica OECD izdvaja Koreja – 8,3 odsto. Slovenci izdvajaju 6,1 odsto; Finska 5,8; Mađarska 5,3 odsto... Statistika ukazuje da je Srbija na začelju s obzirom na to koliko godišnje troši po đaku. BiH je na samom dnu te lestvice sa svega 500 do 800 evra godišnje za jednog đaka – što je čak šest puta manje od evropskog proseka koji važi za osnovno obrazovanje. O izdvajanjima EU za srednje obrazovanje da se i ne govori, jer se ta cifra vrti oko 6400 evra.

- Mislim da se tu nešto menja jer smo prvi put dobili više od ostalih budžetskih korisnika. Iluzija je očekivati da imamo procenat izdvajanja kakav je drugde u razvijenim državama. Mi smo sa 3 odsto GDP porasli na 3,5 odsto i to je veliki pomak. Za sada ne možemo tražiti više, jer je sve preko toga nerealno – procenjuje sindikalni lider iz Srbije.

Slovenci su od svih zemalja u tranziciji napravili najbolji model obrazovanja, jedan deo je ostao centralizovan, drugi je decentralizovan. Ta ideja se u ostalim državama u regionu tek razrađuje.

Sindikanci zabrinuti stanjem u obrazovanju BiH

Najneobičniji obrazovni model postoji u Bosni i Hercegovini, a on je

proistekao iz strukture države sastavljene iz tri entiteta, 10 kantona i Distrikta Brčko. U ovoj federaciji postoji čak 13 ministarstava prosvete! Pored osnovnog, državnog zakona o obrazovanju, doneto je još 10 zakona u 10 kantona i još po jedan pride u RS i Distriktu. Siromašna država ne može da izdvaja puno za plate i opremu škola, koje mahom funkcionišu samo uz najosnovnija nastavna sredstva.

Predsednik Sindikata osnovnog obrazovanja i odgoja BiH – Ibrahim Halvadžija – kaže da su u BiH krenuli u reformu osnovnog obrazovanja, donet je okvirni zakon na nivou države koji je predvideo i uvažio postojeće stanje u BiH, ali:

- Stanje u osnovnom obrazovanju u BiH, u svakom slučaju, mora biti mnogo bolje. Mi smo čak zabrinuti, jer je reforma krenula onako kako smo najmanje očekivali i željeli. Primjera radi, ne poštuje se državni zakon i reforma se sprovodi na nekoliko koloseka u BiH – ona je proizvod više politika koje postoje u BiH. Recimo, devetogodišnje obrazovanje u jednom broju kantona već je počelo, a u nekim kantonima, gdje imamo dva školska nastavna plana i programa, imamo slučaj da se u jednom reformu odvija, a u drugom, gdje je nastava na hrvatskom jeziku, reforme uopšte nema – objašnjava Halvadžija.

Po njegovoj oceni u reformu se krenulo bez osnovnih uslova i bez opremljenih škola u svakom pogledu.

- Recimo, na području Federacije imamo blizu 1 096 škola koje su umrežene u 387 matičnih škola. Imamo, nažalost, mnogo škola gdje su osnovna sredstva samo tabla i kreda – ogorčeno govori predsednik Sindikata osnovnog vaspitanja i odgoja BiH.

Prema zvaničnim podacima federalnog Zavoda za statistiku u prethodnoj školskoj godini (2003/2004) u osnovnim školama BiH bilo je 267 000 učenika i 13 200 nastavnika.

fakultetima, gdje su cijene studiranja vrlo visoke”, kaže Pašić.

(Izvor: Večernji list)

Studij u Sloveniji

Jeste li znali za mogućnost studiranja u susjednoj nam Sloveniji?

□ “Na Primorskom sveučilištu u Kopru studira 14 studenata iz susjednih hrvatskih općina u Istri, a moglo bi ih studirati barem

Za razliku od drugih podataka, koji su dostupni, izgleda da nije lako dobiti odgovor na pitanje koliki je budžet BiH i koliko se KM izdvaja za obrazovanje.

- Kad se govori o bruto društvenom proizvodu – teško ga je definisati. BiH je obrušena poslije rata zbog svega što se dešavalo, mi imamo neke cifre i sad je veoma teško reći koja je to suma. Govori se da se izuzetno izdvaja puno sredstava, čak negdje 6,5 posto od bruto GDP, međutim, on je nizak. BiH je jedna od najsiromašnijih zemalja u Evropi, čak i na Balkanu, pa onda tih 6,5 odsto ništa ne znači, jer je onaj koeficijent s kojim se vrši to poređenje veoma mali. A koliko je to u konvertibilnim markama, teško je reći, pošto čak i državne insitucije izbjegavaju da kažu koliko iznosi GDP – priča Halvadžija.

U analizi, koja pokazuje sliku stanja u BiH, na jednom mestu se konstatuje da se daleko najmanje sredstava izdvaja za osnovno obrazovanje, iako je to najbrojnija populacija kako u pogledu učenika tako i u pogledu zaposlenih.

- Mi smo zbog toga nezadovoljni i zahtijevamo da se izvrši preraspodjela u okviru postojećih sredstava koja nisu velika... Mi smo čak u razgovoru sa Svjetskom bankom iznosili činjenice koje su zabrinjavajuće. Recimo da jedan čas u osnovnoj školi košta 65 feninga i da jedan učenik u jednom kantonu za jednu školsku godinu državu košta oko 500 evra. Najviše se izdvaja po učeniku u Sarajevskom kantonu, 800 KM jer je po standardu otišao dalje od svih ostalih. Jedino mu parira još Distrikt Brčko. Stručnjaci iz međunarodne zajednice u početku nisu mogli vjerovati koliko se malo izdvaja. U skladu sa tim su i plate i opremanje škola i ukupni troškovi za osnovno obrazovanje. Čak su i svjetski stručnjaci preporučili pravedniju preraspodjelu sredstava unutar samog obrazovanja – upozorava Halvadžija.

I u BiH se nagoveštava da će biti otpuštanja po školama i utvrđuju se novi standardi koji su prilagođeni rapoloživim sredstvima, tako da će i u ovoj državi biti spajanja odeljenja od po 20 učenika.

A na pitanje kakav je odnos države prema obrazovanju, Halvadžija kaže da je on deklarativan „čim se prišlo reformi tako neorganizovano, neodgovorno, kad se u zakonima na nivou kantona umanjuju standardi i principi koje je utvrdio državni zakon”.

Još oštrij u kritici je Nedžad Jahić, predsednik Sindikata u Srednjobosanskom kantonu. Bez dlake na jeziku on tvrdi da odnos države prema obrazovanju nije čak ni deklarativan, već da se obrazovanje tretira kao balast, trošak, a ne kao produktivan proces u demokratskom društvu.

- Vlast je ovdje sama sebi svrha, a sve je ostalo nevažno. Treba bježati iz prosvjete! Ali gdje, kad nema ništa realno i stvarno? A ne zna se ni kad će biti... – komentariše Jahić, i ova njegova opaska odaje razmišljanja ne samo o prosveti već i o političarima koji su na vlasti u SBK.

Totalno nezadovoljstvo u Srednjobosanskom kantonu

Jahić tvrdi da su prosvjetni radnici u SBK totalno nezadovoljni, kaže da je štrajkova bilo i da će ih biti i u budućnosti, a da se spremaju i tužbe koje će uputiti i na adresu škola i Vlade SBK zbog neisplaćenih plata. Ima potraživanja još iz 2002, 2003. i 2004. godine.

- Plata je minimalna i ništa ne ide kako treba. Ima i segregacije, nema čega nema, totalni je kaos... Reforma bi trebalo da se završi do 2010. godine, i to na uštrb prosvjetnih radnika i mi je zato doživljavamo kao nametnutu reformu. Ništa ne funkcioniše, puno je štrajkova nezadovoljnih radnika zbog plata, koje su daleko ispod proseka. Naši prosvjetni

svakom je fakultetu, odnosno usmjerenju, moguć upis do pet posto mjesta na redovnim studijima, odnosno do 50 posto mjesta na izvanrednim studijima i to bez ikakve klasifikacije. Ukoliko je pak više zainteresiranih od predviđene upisne kvote onda se selekcija radi na temelju uspjeha kandidata u srednjoj školi, no prijemnih ispita nema. Broj hrvatskih budućih brućaša u pravilu je uvijek manji od propisanih kvota pa potrebe za selekcijom nema. Prema informacijama dostupnim na stranicama slovenskog ministarstva za “školstvo,

radnici su sasvim nezadovoljni jer imaju najgori status od svih kantona u Federaciji BiH. Od toga se izdvaja Sarajevski kanton, koji je u boljem položaju i zbog većih plata i nagrada. Slabo se ulaže u škole, one su neopremljene kao što je to uostalom karakteristika u cijelom regionu, osim u Sloveniji i donekle u Hrvatskoj, gdje u posljednje vrijeme pokušavaju nešto da urade – komentariše Jahić.

Po njegovom mišljenju Slovenija bar tri do četiri puta stoji bolje nego BiH, tamo, kaže, nema problema, oni su ušli u Evropu, nema štrajkova, ali ima zakona koji se poštuju:

Specifičnost slovenačkih đaka

U Sloveniji je uočena još jedna specifičnost, sve se više dece upisuje u gimnazije (više od 50 odsto) zbog čega se smanjuje upis u srednje stručne škole, gde se već pojavio problem sa prevelikim brojem nastavnika.

- Mi smo daleko od njih i ne bismo mogli da ih stignemo ni za 20 godina, čak i pod uslovom da na tome radimo svaki dan.

Ukupan budžet Srednjobosanskog kantona je 108 941 500 KM, a budžetu obrazovanju pripada od 45 do 47 odsto (49 555 384 KM). Najveći deo tog budžetskog kolača, dve trećine, odlazi na funkcionisanje osnovnog obrazovanja. Za plate ide od 27,32 do 32 odsto. Plate nastavnika u osnovnim školama iznose 490 KM bez minulog rada (za svaku godinu staža dodaje se 0,6 odsto), a u srednjim školama su 600 KM (takođe bez staža). U SBK kantonu nema fakulteta čiji je osnivač SBK, postoji Tuzlanski istureni pedagoški fakultet u Travniku i istureno odeljenje Mostarskog univerziteta u Vitezu.

Važno a čudno, primećuje Nedžad Jahić – od ukupnog budžeta za obrazovanje SBK (49 555 384 KM) na opremanje svih škola i njihovo održavanje troše se nesrazmerno veće sume novca za 51. osnovnu školu nego za 23 srednje škole. Tu, po njemu, leži pitanje – zašto

znanost in šport” u Sloveniji djeluju tri sveučilišta.

(Izvor: InfoS)

Bosanski jezik - izborni predmet

Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije je na predlog Saveta za nacionalne manjine RS donelo odluku o izmeni i dopuni Pravilnika o nastavnom planu i programu kojim se, kao izborni predmet, uvodi bosanski jezik sa elementima nacionalne kulture u I i II razred osnovne škole.

Studiranje u BiH

Što je uzrok slabe efikasnosti visokoškolskog sustava u BiH?

□ Fakultete u BiH svake godine upišu deseci tisuća studenata, no samo nekoliko tisuća njih, odnosno nešto više od deset posto uspije diplomirati. Nadležni smatraju da je za to odgovorno loše stanje u sadašnjem obrazovnom sustavu. Iako većina studenata odustajanje od studija uglavnom objašnjava nedostatkom

novca i studiranje ocjenjuje privilegijom imućnijih, federalni ministar obrazovanja Zijad Pašić smatra kako je visokoškolsko obrazovanje u BiH iznimno jeftino. “U nas se još vodi računa o socijalnom statusu tih mladih ljudi. Još će godinama to biti tako i gotovo svatko može studirati. No u budućnosti

će se i to promijeniti pa treba očekivati da i javni fakulteti uvedu praksu kakva je u evropskim zemljama ili u nas na privatnim

se troši više na srednje škole kad ih je dva puta manje?

- Mi mislimo da su u pitanju vještačke cifre – primećuje ovaj sindikalni lider.

U državnim osnovnim školama uči 30 000 učenika, u srednjim 10 000 (plus učenici koji pohađaju medrese i Katolički školski centar). U osnovnim školama je zaposleno 2055 ljudi, a u srednjim 968.

Racionalizacija je navodno urađena, ali po sindikalnoj proceni, samo na papiru. Po nekim dokumentima u osnovnim školama višak je 77 zaposlenih i proces je u toku, dok je u srednjim školama registrovano tek nekoliko tehnoloških viškova, ali oni su iz škola već otišli uz otpremninu i bez tužbi.

U Republici Srpskoj obrazovanje poslednja briga

Po rečima Ranke Mišić, predsednice Sindikata obrazovanja Republike Srpske, u RS je započeo proces reformi osnovnih i srednjih škola, a uskoro će početi i reforma visokog obrazovanja. Reforma iziskuje dodatni trud prosvetnih radnika, jer su oni nosioci reformskih procesa, a to je donelo nova opterećenja: duži rad u školi, edukaciju, nabavku dodatne literature. Plate su pri tom izuzetno niske, primećuje, od 250 do 280 KM u osnovnim i srednjim školama, dok je prosečna plata u RS 240 evra.

- Nismo zadovoljni ni platom ni statusom, i mislimo da su obrazovanje i položaj zaposlenih u toj djelatnosti posljednja briga države. Da to nije tako, ne bi naš status bio na margini, jer su u svim drugim sektorima plate mnogo bolje. Ako se poredimo sa Slovenijom i Hrvatskom, daleko smo ispod njih, u Hrvatskoj je, na primjer, plata oko 800 evra, a u Sloveniji su sigurno zadovoljni kad prave paralelu sa okruženjem, no mislim da nisu kad se upoređuju sa drugim profesijama – komentariše g-đa Mišić.

U RS je prethodne godine izdvojeno 12 odsto budžeta za obrazovanje. Za 2005. godinu planirano je 18 odsto, ali to je zapravo nominalno manje, jer je budžet manji, ne dostiže ni jednu milijardu KM. Kad se govori o procentima, u razvijenim evropskim državama za obrazovanje se izdvaja od 3 do 3,5 odsto iz budžeta i kad se kaže da u RS izdvajaju 18 odsto, to dobro zvuči, ali zapravo taj postotak ne iznosi ni jedan odsto budžeta evropskih razvijenih zemalja.

Za obrazovanje u RS se izdvaja 140 miliona KM, a u obrazovanju i kulturi radi 18 000 ljudi. Postoji 98 srednjih

(u njima uči skoro 50 000 đaka) i 190 osnovnih škola (sa 126 000 učenika) i dva univerziteta, u Istočnom Sarajevu i u Banjaluci. U Banjaluci studira 13 530 akademaca, ima ukupno 1738 stalno zaposlenih i onih koji rade po ugovoru, dok u Srpskom Sarajevu studira približno 4000 studenata i predaje 524 nastavnika i gostujućih profesora.

- Kad je era izbora, svi oni koji su u političkoj igri obrazovanje uzimaju kao primjer, ali sve padne u vodu čim izbori prođu. Zbog svega što se događalo, RS još uvijek nije u stanju da napravi kvalitetne rezove. Stanje u svakom slučaju nije za aplaudiranje, daleko smo mi od toga – tvrdi g-đa Mišić.

Kakva je zapravo sudbina prosvetnog radnika, jer zapravo nigde učitelj nije atraktivno zanimanje, osim u Finskoj, Švajcarskoj i Norveškoj? Balint Magyar, oficijelni ministar prosvete u Vladi Republike Mađarske upozorio je nedavno na jednom velikom međunarodnom skupu da je plata prosvetara u toj zemlji i dalje ispod evropskog proseka, iako su u 2002. godini dobili povišicu od 50 odsto, a trend povećanja nastavljen je i u 2003. i 2004. godini. Sada primaju 150 000 forinti, nešto više od 600 evra u bruto iznosu, pri čemu njihovi daci ipak dobro prolaze na svetskim takmičenjima.

Države jugoistočne Evrope koje nisu usvojile standarde koje diktira EU, neće još dugo moći da se brane od zahteva za prilagođavanje novim, tržišnim uslovima, gde nema mesta za sentimentalnosti i stare navike.

Nova moda

U modi je racionalizacija, štednja na sve strane i deoba finansijskih obaveza. Sve države koje se približavaju EU ili su već članice, obavezuju se i na to da svoj obrazovni sistem učine racionalnijim. Takođe, mnoge zemlje se već okreću višeslojnom modelu finansiranja, prema kojem se novac jednim delom izdvaja iz državnih kase, drugi pritiče iz lokalnih budžeta, treći prostor se popunjava sopstvenim prihodima, a jedna od opcija su i donacije. Oni koji, pak, umišljaju da će moći da opstanu, tvrdoglavost opirući novim zahtevima i neminovnim promenama u obrazovanju, ljuto se varaju. Vreme koje dolazi vrlo brzo će ih demantovati i razgolitiće njihovu veliku zabludu. I svi će na kraju ipak morati svoje obrazovne sisteme da usklade sa evropskim standardima – samo sa nerazumnim, besmislenim i nepotrebnim odugovlačenjem. Osim, ukoliko hoće, po svaku cenu, da ostanu izolovano ostrvo koje će svi da zaobilaze u širokom luku, kao kugu.

Olga Nikolić

Dr Pavel Zgaga o reformi obrazovanja u Republici Sloveniji

Sklad struke i politike

U Sloveniji je, u izdanju Ministarstva za školstvo i sport, objavljena Bela knjiga o vaspitanju i obrazovanju, koja je najavila reformu obrazovnog sistema. Knjiga je nakon rigorozne ekspertize ponudila koncept mogućeg sistema vaspitanja i obrazovanja. Postignuća reforme u Sloveniji ocenjuju se pozitivno. O počecima, stanju u slovenačkoj javnosti i iskustvima za O&R govori dr Pavel Zgaga, profesor Pedagoškog fakulteta u Ljubljani, direktor CEPS-a (Centre for Educational Policy Studies) i bivši ministar prosvete.

■ *Slovenačko društvo uspele je da postigne konsenzus po pitanju obrazovne reforme. Šta je bilo ključno da se zajednički stav formira ili još pre da se on sprovede?*

U drugoj polovini osamdesetih godina stručna i šira javnost je bila manje-više jedinstvena u pogledu kritike usmerenog obrazovanja. Neka opšta pitanja, kao: osavremenjivanje i produžetak osnovne škole na devet godina, povratak gimnazije i uvođenje mature, autonomija univerziteta, pa i deideologizacija i depolitizacija (uz negativan stav prema veronauci kao predmetu koji bi se našao u osnovnim i srednjim školama), veće javno ulaganje u obrazovanje, a samim tim i otvaranje mogućnosti za privatne obrazovne institucije... bila su brzo usvojena relativno jedinstvenim konsenzusom. Razume se, prilikom razrade detalja strategije često je dolazilo do razmimoilaženja u mišljenjima, time i do polemika u javnosti, bez kojih demokratske promene nije moguće ni zamisliti. Suštinski razlog što je reforma napredovala iz godine u

godinu, bilo je pre svega „piramidalno“ uspostavljanje pojedinačnih koncepata u redovima stručne javnosti i javnosti uopšte. U procesu kurikularne promene u drugoj polovini devedesetih postojali su pojedinačni koncepti koje je objedinio Nacionalni kurikularni savet. On je strukturalno organizovan u više područnih komisija (predškolski odgoj, osnovno školstvo, srednje školstvo, obrazovanje odraslih...), u brojnim predmetnim komisijama (za pojedinačne predmete) kao i u samim školama („školski aktivni“). Sve one su dostavljale svoje primedbe, kritike i podršku. Kurikularna reforma je bila predmet traženja konsenzusa među stručnjacima kao i u političkim sferama i sveukupnoj javnosti.

■ *Koliko je ministara prosvete bilo uključeno u reformske procese? Da li je upotrebljen neki „mehanizam zaštite“ da bi se obezbedio kontinuitet u sprovođenju reforme ili su svi ministri prosvete od početka reforme do danas bili istomišljenici?*

Od proleća 1990. do danas Slovenija je imala jednu ministarku i šest ministara. Za vreme njihovih mandata u znatnoj meri ostvaren je kontinuitet. Prvi je bio na dužnosti u periodu od osamostaljenja

do proleća 1992. kada suštinsku školsku reformu još nije ni bilo moguće početi. Poslednji je imenovan nedavno, decembra 2004. Svi ostali su, osim jednoga koji je dužnost obavljao nekoliko meseci (od proleća do jeseni 2000), učestvovali u vladama koje je formirao mandatar iz redova Liberalne demokracije Slovenije. U to vreme, ministri i državni sekretari, koje je predlagala LDS, često nisu ni bili članovi LDS. Članovi timova koji su vodili neke samostalne oblasti ministarstva prosvete imali su pre svega prepoznatljiv profesionalni autoritet i dolazili su s univerziteta ili iz škola. Svakako bilo je važno i to što je u programu stranke i vladinih koalicija tog razdoblja obrazovanje imalo visoki prioritet.

Među pomenutim koracima u postepenom sprovođenju reforme bilo je organizovanje različitih zavoda (centara) za profesionalnu podršku razvitka na pojedinačnim područjima. Ti zavodi se ne nalaze u sastavu ministarstva („uredi“), već deluju samostalno. Tako je devedesetih godina nekadašnji

Zavod za školstvo Republike Slovenije preuređen. Posebno su bili ustanovljeni Andragoški centar Slovenije ACS (1991), Državni ispitni centar RIC (1993), Škola za ravnatelje ŠR (1995), Centar za stručno obrazovanje CPI (1995), Centar školskih i vanškolskih aktivnosti ČŠOD (1995), Centar za mobilnost i evropske programe obrazovanja CMEPIUS (1999). Bez tih centara u kojima se razmatraju stručni, pojedinačni i specifični aspekti obrazovnog sistema, ni reformu ni njenu implementaciju nije moguće zamisliti. ■ *Šta je reforma obrazovnog sistema promenila u odnosu na prethodni sistem obrazovanja? Koje su promene prvo bile implementirane i kako su na samom početku bile prihvaćene?*

Obrazovni sistem u Sloveniji je krajem osamdesetih godina bio usmereno obrazovanje kao i u drugim republikama tadašnje Jugoslavije. Političke kritike tog sistema koje je osamdesetih upućivala tadašnja opozicija dopunjavale su se i profesionalnom kritikom, koja je već nudila neke konkretne alternative.

Prva šansa za promenu republičkog Zakona o usmerenom obrazovanju ukazala se 1988. godine. Pod pritiskom demokratske javnosti usvojila ga je još tadašnja Skupština

Socijalističke republike Slovenije. Rezultat te promene bio je povratak gimnazije u srednjoškolski sistem. Pored toga donesena je i odluka o pripremi posebnog zakona o visokom školstvu, izdvojenog od „usmerenog obrazovanja“. Dakle, prve suštinske promene su se pre svega odnosile na gimnazije i visoko školstvo (novi zakon o visokom obrazovanju je bio donet 1993. a zakoni o drugim segmentima obrazovanja 1996). Sa druge strane, pre osamostaljenja ukinut je predmet Samoupravljanje i osnove marksizma kao i Odbrana i zaštita. U osnovnim školama je otpočet opsežan proces usvajanja inovativnih metoda - od novih metodičkih principa i novih načina ocenjivanja do nove koncepcije u izradi udžbenika.

Posmatrano iz današnje perspektive, reforma je radikalno promenila celokupan prethodni sistem usmerenog obrazovanja. Najveći uspeh između sadašnjeg sistema, ukoliko ga poredimo sa drugim sistemima na tlu bivše Jugoslavije, jeste to što je obrazovanje ostalo javno, a finansira se uglavnom iz državnog budžeta (delimično iz opštinskih budžeta). Naime, u javnim ustanovama za obrazovanje dece i omladine kao i u javnim visokoškolskim ustanovama po zakonu nije moguće naplaćivati školarine. Privatne obrazovne institucije za svoje delovanje takođe mogu dobijati, pod određenim uslovima, javna sredstva (tzv. koncesija) i shodno tome ne zaračunavaju školarine (uključivanje u tzv. javnu službu). U takvom se odnosu nalaze četiri gimnazije koje je osnovala Katolička Crkva kao i nekoliko nekonfesionalnih, pretežno srednjih i viših stručnih škola. ■ *Da li je bilo otpora i koji deo javnosti je bilo najteže pridobiti?*

Javne rasprave o reformi obrazovnog sistema su trojake: stručne, političke i javne. Bilo je polemika u svakoj od ovih oblasti; rešenja je bilo moguće naći samo kroz široku diskusiju i kompromise. Konačna, usvojena rešenja nisu identična početnim konceptualnim predlozima. Konceptualni predlog, *Belu knjigu o vaspitanju i obrazovanju Republike Slovenije* (1995) sačinio je širok krug eksperata koji su po svojim teorijskim stavovima pripadali različitim opredeljenjima.

U stručnoj javnosti najoštriji deo polemika se verovatno odnosio na strukturiranje novog kurikuluma. Tu su došli do izražaja stručni pogledi na pitanja koliki deo nastavnog plana treba da zauzmu pojedini školski predmeti. Posle dugih diskusija postignut je optimalan kompromis, koji u biti nije ugrožavao

nijednu grupu, ali su se neke kritike ipak nastavile. Sa druge strane, politička javnost se najviše bavila polemikom oko liberalnog i konzervativnog koncepta, u senci pitanja o ulozi Katoličke crkve u javnom školstvu. Usvojeno rešenje isključuje iz javnog školstva kako političke stranke tako i bilo koju konfesiju (u osnovnoj školi postoji nekonzfessionalni predmet o religijama), ali ih dozvoljava u okviru privatnih škola. To pitanje je ostavljeno u oblasti političkog diskursa posebno nakon imenovanja nove vlade decembra 2004. Sa treće strane, javnost je negativne polemike sažela u tezu o „preopterećenosti dece“ i „školu usmerenu na efikasnost“. Primenjena rešenja koja su stručnjaci predložili, odnosno standardi, zbog toga su trenutno blaža od prvobitno predloženih. Tako se može dogoditi da ćemo zbog rezultata koje će pokazati istraživanja TIMSS, PISA i druga u narednim godinama i zažaliti.

■ **Na koji način su obezbeđena sredstva za ceo poduhvat, inovacije i plate nastavnika i kako su ona raspoređena? Je li u slovenačkoj javnosti bilo otpora prema učešću donatora?**

Centralno političko pitanje pre implementacije reforme bile su zapravo materijalne potrebe reforme. Odlučna politička odluka, koja je odobrena u Državnom zboru praktično potpunim kosenzusom svih političkih stranaka, bio je zakon o odobrenju sredstava za neophodne razvojne programe Republike Slovenije u vaspitanju i obrazovanju (1994). Zakon je obezbedio dodatna sredstva u periodu 1994–1999. i podigao udeo BDP u oblasti obrazovanja sa 4,8 posto na gotovo 6 posto u svim narednim godinama. Prema poslednjim podacima taj udeo ukupnih javnih troškova za formalno obrazovanje 2001. godine je iznosio 6,13 posto, 2002. godine – 6,02 posto, 2003. godine pak 6,09 posto BDP. ■ **Prilikom formiranja strategije za reformu srednjeg stručnog obrazovanja bilo je dosta polemika kako usmeravati inovacije. Postoje li u praksi pokazatelji ishoda promena u školskom sistemu i kako se to odražava na tržištu rada?**

Prilikom usvajanja rešenja i prilikom primene dolazilo je do polemika u svim oblastima; reforma srednjeg stručnog obrazovanja nije nikakav izuzetak. Razume se da je ta oblast u neku ruku specifična. Novi sistem srednjeg obrazovanja grubo rečeno ima tri vertikale: četvorogodišnje srednje škole (gimnazije: opšta, klasična, tehnička, umetnička), četvorogodišnje srednje tehničke i stručne škole kao i trogodišnje (i dvogodišnje) zanatske škole.

Zainteresovanost omladine ide u smeru četvorogodišnjih škola, naročito gimnazija. To prouzrokuje dodatne potrebe i zahteve prilikom prestrukturiranja mreže tehničkih, stručnih i zanatskih škola. Drugi problem predstavlja prestrukturiranje tržišta rada: neka tradicionalna zanimanja izumiru, naravno tržište rada zahteva fleksibilnije osposobljavanje. Mladog čoveka više nema smisla obrazovati za samo jedno zanimanje kojim bi se bavio celog života; naprotiv, sve je veća potreba da se objedine elementi stručnog obrazovanja sa doživotnim učenjem. Konačno, za primenu osmišljenih rešenja srednjeg stručnog obrazovanja vrlo je važno partnerstvo države, škola i sfere poslodavaca. Razgovori u tom krugu vrlo često ukazuju na velike razlike između interesa pojedinačnih oblasti i iz tog odnosa proističu suštinske polemike i dileme.

■ **Možete li reći nešto o Centru za stručno obrazovanje, o njegovoj organizaciji, nadležnostima... I kakva su danas iskustva sa tom novom institucijom?**

Centar za stručno obrazovanje (CPI) je osnovan 1995. godine u momentu kada je nastala Bela knjiga, odnosno u okviru koncepcije koju je ovaj dokument podrazumevao kao koncepciju novog sistema stručnog obrazovanja. CPI je ustanovljen i finansiran partnerski između Vlade RS, Privredne komore i Zanatske komore (preduzetnička udruženja). U toj odluci se ogleda ideja učestvovanja različitih oblasti prilikom oblikovanja rešenja i prilikom njihove primene. CPI je danas centralna slovenačka ekspertna ustanova za razvoj u oblasti stručnog obrazovanja (kurikularni razvoj, analiza tržišta rada, obrazovanja nastavnika, međunarodne saradnje). Funkcioniše kao profesionalna potpora Stručnom savetu za stručno i zanatsko obrazovanje koji je po zakonu nadležan za pripremu obrazovnih programa. CPI je danas neophodna ustanova, kako ministarstvu i poslodavcima tako i za same škole. Neprestano raste i aktivnost ove institucije u oblasti evropskog i međunarodnog učestvovanja što je naročito značajno u kontekstu Kopenhagškog procesa.

■ **Slovenija kao ravnopravna članica EU može da koristi evropske fondove (Evropski socijalni fond npr.). Šta to praktično znači za zaposlene u obrazovanju?**

Slovenija se 2004. godine prvi put našla u mogućnosti da koristi evropski socijalni fond. Prednosti su očigledne i nastala je cela serija projekata (regionalni razvoj, inovacije u obrazovanju, obrazovanje

nastavnika, saradnja sa školama i univerzitetima iz zemalja EU i sl.). Za detaljnu evaluaciju ovih procesa još je rano. Očigledno je da ti fondovi pružaju odličnu osnovu za dalji razvoj. Slovenija je od 1999. godine član tri centralna programa u toj oblasti: Socrates a u okviru njega i Erasmus (univerziteti), Leonardo da Vinči i Omladina. Oni su pre svega namenjeni mobilnosti učenika, studenata i profesora kao i usvajanju pozitivnih iskustava drugih zemalja EU. Mogućnost mobilnosti raste iz godine u godinu (prošle godine oko 550 studenata imalo je mogućnost da boravi na drugim univerzitetima EU, prosečno u trajanju od 3 do 6 meseci). Već mnogo učenika, studenata i profesora ima neposredna, lična iskustva u oblasti obrazovanja i prakse drugih država. U izvesnoj meri kritike zaslužuju administracija i birokratske procedure.

■ **Prema Vašoj proceni, gledano iz ugla „zajedničkog sistema obrazovanja“ iz prethodne države, šta su specifičnosti zemalja bivše Jugoslavije?**

Zajednička negativna osobina po mom mišljenju jeste pre svega velika nestabilnost sistema obrazovanja – česte promene ministara i, kao posledice toga, promene koncepata, strategija kao i nisko vrednovanje obrazovanja uopšte. Neophodno je da se razvoj obrazovanja označi kao javni interes i da se obezbedi kontinuitet uspostavljanja obrazovanja bez obzira na političke promene. To bi morala biti osnova nacionalnog konsenzusa. Od njega u velikoj meri zavisi poboljšanje i nivo vrednovanja obrazovnog procesa u javnosti.

S druge strane je ukupni pozitivni značaj tih sistema – u tome što su u prošlosti garantovali solidnu (naročito u međunarodnom pogledu) opštu obrazovanost. Stvari danas ne počinju sa nulte tačke. Činjenica da te tradicije postoje mogla bi podsticajno delovati i danas kada se nameće rešavanje osnovnih problema obrazovnog sistema. Posebno je značajan izazov na području stručnog obrazovanja: nestabilnost i problemi tržišta rada u sadejstvu sa velikom nazaposlenošću – to je vanredno problematičan kontekst za stručnjake koji razvijaju nova konceptijska rešenja. Tu i tamo bi sve državne institucije, ne samo ministarstvo prosvete, morale iznalaziti najoptimalnija rešenja za zadovoljenje zahteva koje nameću suštinska strateška nacionalna pitanja. I to je utoliko neophodnije ukoliko je veća rešenost državnih institucija da se svojim strategijama uključe u evropske i globalne trendove.

Bojana Čebić-Cvetković

*Rezultati PISA i TIMSS istraživanja
đacičkih postignuća pokazuju ko je
gde u Evropi i svetu po znanju i
spretnosti*

Rang-liste za slavlje, ali i za razmišljanje

Od evropskih zemalja koje su učestvovala u PISA istraživanju ubedljivo najbolje rezultate u svim kategorijama postigli su učenici iz Finske. Najbolji na rang-listi naučnih postignuća iz prirodnih nauka TIMSS projekta su učenici iz Singapura. Na odlično, sedmo mesto plasirali su se Mađari, Slovenci su zauzeli takođe dobru poziciju – 12. mesto, na 24. su Bugari, Rumuni na 27, đaci iz Srbije na 28. mestu, a Makedonci na 32.

U vrlo kratkom roku krajem prošle godine objavljeni su rezultati dva velika svetska istraživanja o đacičkih postignućima. Oni ne govore samo o znanju, već i o snalažljivosti đaka da primene ono što su u školi naučili, iz čega može sasvim lepo da se vidi kako obrazovni sistem u dotičnoj zemlji funkcionise; najjednostavnije rečeno - da li na principu bubanja, ili razumevanja. Iako se PISA projekat (Programme for International Student Assessment) organizuje svake tri godine, a TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) svake četiri, sticajem okolnosti preklapilo se vreme objavljivanja rezultata, što je dobro došlo da se izvrši još jedna ozbiljna komparacija obrazovnih sistema u Evropi i „ostatku sveta“.

Od zemalja iz regiona u PISA projektu učestvovali su samo učenici iz Srbije i – najbliži ovom delu Evrope – mađarski, grčki i italijanski đaci. Mađari su postigli ubedljivo najbolje rezultate u sve četiri testirane discipline, dok se ostali učenici nisu posebno istakli i njihova znanja bila su dovoljna tek za plasman pri dnu lestvice. S tim što su italijanski đaci bili bolji u svim disciplinama od grčkih i srpskih, a učenici iz Srbije su na toj mini rang-listi bili u začelju.

Već u sledećem ciklusu istraživanja 2006. g. vrednovaće se i znanje

slovenačkih, hrvatskih i crnogorskih đaka, pa će biti zanimljivo kako će izgledati to mini nadmetanje učenika iz negdašnjih jugoslovenskih republika u sklopu celog projekta, jer će se na osnovu rezultata

videti čiji je obrazovni sistem efikasniji i daje pozitivnije efekte.

Za razliku od PISA projekta, kod TIMSS istraživanja je bilo već malo drugačije, jer su tu, pored ostalih, učestvovala i tri bivše YU republike, Slovenija, Srbija i Makedonija. Po pokazanom znanju Slovenci su bili „za tri koplja“ bolji od ostalih, dok su ovoga puta Makedonci bili na začelju.

Od evropskih zemalja koje su učestvovala u PISA istraživanju ubedljivo najbolje rezultate u svim kategorijama postigli su učenici iz Finske (osvojili su dva prva mesta, jedno drugo i jedno treće), a na vrhu liste najboljih u svim disciplinama bili su neprikosnoveni i učenici iz Hong Konga, Koreje, i Japana.

Šta je zapravo PISA?

PISA je program međunarodne evaluacije obrazovnih postignuća učenika koji su obuhvaćeni redovnim školovanjem, a nalaze se na završetku perioda opšteg obrazovanja. Osnovni cilj ispitivanja je procena različitih aspekata i nivoa pripremljenosti učenika za nastavak školovanja i snalaženje u svakodnevnim životnim situacijama. Drugim rečima, procenjuje se efikasnost obrazovnog sistema u celini, a ne pojedinih učenika ili škola.

Program istraživanja sprovodi se redovno na svake tri godine pod pokroviteljstvom OECD-a (Organization for Economic Co-operation and Development). Prvi ciklus ispitivanja sproveden je tokom 2000. godine u 32 zemlje sveta, pretežno članice OECD-a.

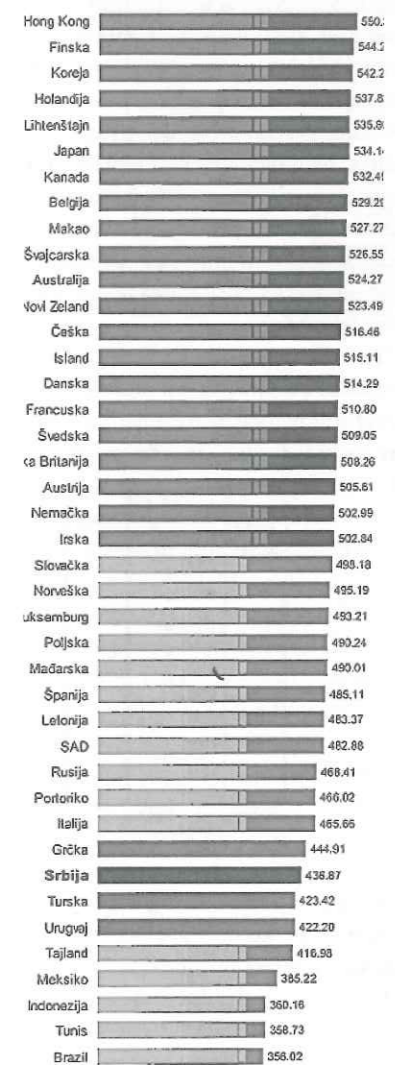
Srbija se zvanično uključila u ovaj program u septembru 2001. u drugi ciklus, u kome je učestvovalo još 40 zemalja.

Zbog razlika u organizaciji obrazovnih sistema u različitim zemljama, populacija učenika koji se ispituju ne određuje se kao generacija nego se definiše na osnovu godišta. Ispituju se petnaestogodišnjaci na redovnom školovanju, bez obzira u kom se razredu, nivou školovanja ili tipu škole nalaze u vreme ispitivanja. Naime,

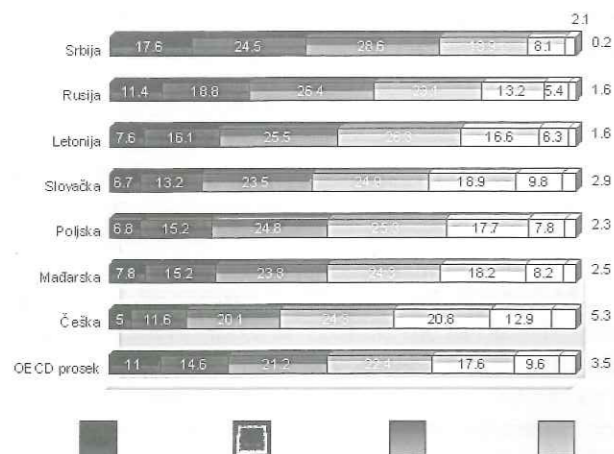
u različitim obrazovnim sistemima period opšteg obrazovanja završava se otprilike na ovom uzrastu i posle toga se ulazi u period finije specijalizacije. Glavnom studijom 2003. godine obuhvaćeni su učenici rođeni 1987. g. U projektu PISA procenjuju se postignuća učenika u četiri oblasti, to su: matematika, prirodne nauke, razumevanje pročitano i rešavanje problema. Znanja i veštine koje se očekuju definisane su terminom pismenost, odnosno sposobnošću učenika da koncepte naučene u školi koriste u svakodnevnom životu.

Drugim rečima, naglasak je na funkcionalnim, upotrebljivim znanjima, a ne na akademskim, enciklopedijskim znanjima. Na primer, u matematici se ne testira samo koliko uspešno učenik može da izvede matematičke operacije, već i koliko uspešno može da prepozna i formuliše matematički problem, da ga reši koristeći koncepte naučene u školi kao i da saopšti i obrazloži (brani) rešenje do kojeg je došao.

Fokus u proceni postignuća u ovom ciklusu PISA ispitivanja bio je upravo na matematici. Merena su postignuća učenika u četiri oblasti matematike.

Postignuća učenika iz matematike i razumevanja pročitanoj deljenu su i na nivoe postignuća. Svaki od njih opisan je i kompetencijama – koje sposobnosti i veštine možemo da očekujemo od učenika čiji se rezultat nalazi na određenom stupnju postignuća. Na sledećem grafikonu prikazan je broj

učenika (u procentima) koji se nalaze na različitim nivoima postignuća u zemljama Istočne Evrope. Izdvojena je ova grupa zemalja jer su to zemlje koje imaju sličnu tradiciju u obrazovanju (negovanje enciklopedijskih, konceptualnih znanja; visok nivo centralizacije u upravljanju obrazovanjem; jedinstveni programi i udžbenici za ceo obrazovni prostor). Isto tako, sve zemlje iz ove grupe, dođuše, ne u istom trenutku, ušle su u postsocijalistički period tranzicije, koja je podrazumevala i promene u obrazovanju. Efekti sistemskih promena već su mogli da se odraze na postignuća učenika u ovom istraživanju.

Kao što se vidi na donjem grafikonu, obrazovni sistem u Srbiji pretežno je orijentisan na obezbeđivanje minimalnih obrazovnih postignuća – većina učenika

i u zoni izrazito visokih postignuća, postignuća učenika iz Srbije značajno se razlikuju od onih koje ostvaruju učenici iz drugih zemalja Istočne Evrope. Naime, u Srbiji je relativno visok (najviši od svih zemalja sa kojima se poredimo) procenat učenika koji nisu uspeali da ispune ni minimalne zahteve – svaki šesti učenik

koji se školuje u srednjoj školi ne uspeva da se snađe ni sa elementarnim zahtevima na testu. Isto tako, nijedna od zemalja nema tako nizak procenat učenika u najvišim kategorijama postignuća.

Zanimljivo je još reći da je Poljska jedina zemlja čiji su učenici uspeali da, u svim domenima, postignu statistički značajno bolje rezultate nego u prethodnom ciklusu (2000. godine). Osnovni razlog za ovaj pomak je u tome što su učenici u Poljskoj u međuvremenu prešli na sistem devetogodišnjeg osnovnog školovanja u koji je uložena namera da se sadržaji različitih predmeta bolje integrišu i horizontalno (povezivanje gradiva različitih disciplina) i vertikalno (stalno povezivanje sa onim što je već obrađeno u okviru jednog predmeta na različitim nivoima školovanja).

Ispod 1. nivoa - Manje od 358 poena	Prvi nivo - 358-420 poena	Drugi nivo - 421-482 poena	Treći nivo - 483-544 poena
Četvrti nivo - 545-606 poena	Peti nivo - 607-668 poena	Šesti nivo - Više od 668 poena	

MATEMATIKA – prosečna postignuća učenika (OECD prosek je 500 poena)

nalaze se na prvom i drugom nivou, od njih se očekuje prepoznavanje, reprodukovanje i primena osnovnih matematičkih procedura u jednostavnim i očiglednim situacijama. Na oba kraja distribucije, i u zoni izrazito niskih

Zanimljivo je da su objavljeni podaci PISA istraživanja naišli na različite reakcije u pojedinim državama. Na primer, javno mnjenje u Nemačkoj ponovo je skočilo na noge zbog postignutih rezultata, jer niko nije bio zadovoljan činjenicom

da su se nemački đaci našli mahom na sredini tabele iz sve četiri discipline, iako je taj položaj bio nešto povoljniji nego u prethodnom ciklusu testiranja. U Srbiji se javnost raspolutila na tradicionaliste i radikalne reformiste. Prvi su nas ubeđivali da na takva istraživanja ne treba mnogo obraćati pažnju jer testovi nisu primereni deci koja žive i uče u Srbiji. Drugi su govorili da su objavljeni rezultati zabrinjavajući i da pod hitno nešto treba preduzeti kako bi se koncept „bubanja“ zamenio modernom nastavom, u kojoj se đaci podstiču da više mućnu glavom i razmišljaju, a manje uče napamet.

Sve o TIMSS istraživanju

TIMSS 2003 je komparativna studija sprovedena u 46 zemalja na svim kontinentima urađena sa ciljem da utvrdi znanja i sposobnosti učenika iz matematike i prirodnih nauka na kraju obaveznog osnovnoškolskog obrazovanja. Takođe i da ispita kulturološko okruženje, nastavnu praksu institucionalnu organizaciju i uslove za koje se smatra da najviše doprinose znanjima u ovim oblastima. Značaj ovog istraživanja, kojim koordinira IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) iz Amsterdama, nije samo u tome što omogućava međusobno poređenje obrazovnih sistema različitih zemalja. Njime se, naime, mere promene u efikasnosti obrazovanja jedne zemlje na svake četiri godine. Sledeće istraživanje planirano je za 2007.

S obzirom da ova istraživanja traju poslednjih desetak godina, mnoge zemlje su do sada koristile rezultate TIMSS studija za reformu svojih obrazovnih sistema, poput SAD, Kanade, Engleske, Australije, Novog Zelanda, Japana, Češke, Rumunije.

Testirana su znanja iz nekoliko oblasti prirodnih nauka – hemije, fizike, nauke o Zemlji i nauke o živim bićima. Kad je u pitanju matematika, kroz zadatke su ispitivani: broj, algebra, geometrija, merenje i korišćenje statističkih podataka.

Najbolji na rang-listi naučnih postignuća iz prirodnih nauka bili su učenici iz Singapura, drugi su Kinezi, a za njima Korejanci, pa đaci iz Hong Konga, Estonije, Japana. Na odlično, sedmo mesto plasirali su se Mađari, Slovenci su zauzeli takođe dobru poziciju, 12. mesto, a na 24. su Bugari. Rumuni, koji su se našli na 27. poziciji, nisu ispunili prosek od 474 poena. Odmah iza rumunskih đaka, na 28. mesto plasirali su

se učenici iz Srbije, a iza njih, na 32. našli su se Makedonci.

Kad se pogleda spisak najboljih postignuća iz matematike, ni tu se ne vide veća iznenađenja. Prvi su opet Singapurci, drugi su ovoga puta Korejanci, treći đaci iz Hong Konga, a četvrti Kinezi. Mađari su opet briljirali, našli su se na devetom mestu. Slovenci su na 21. poziciji, Srbi na 24, a odmah iza njih su Bugari i Rumuni. Sve ove države osvojile su više poena od proseka. Makedonci su se plasirali na

Povoljni komentari

Za razliku od uspeha koji su pokazali učenici iz Srbije u PISA projektu, ministar prosvete i sporta Srbije - Slobodan Vuksanović je bio više nego zadovoljan rezultatima TIMSS istraživanja. On ih je ocenio kao dobre, uz komentar da se takva ocena može dati s obzirom na okolnosti u kojima đaci u Srbiji žive i uče – a što je sasvim drugačije u odnosu na standarde života i obrazovanja drugih zemalja, čiji su učenici učestvovali u ovom istraživačkom projektu.

– Vršnjaci srpskih osnovaca obuhvaćenih ispitivanjem, iz sveta, nisu preživeli ratove, bombardovanje, hiperinflaciju, nagle reforme u obrazovanju – nabrajao je Vuksanović šta je sve moglo da bude prepreka za učenje u našoj zemlji.

On je treći ministar prosvete u Srbiji u poslednjih godinu dana i kada je u oktobru prošle godine došao na vlast – prvih nekoliko nedelja morao je da se nosi s nesuvislim odlukama svoje prethodnice, smenjene ministarke Ljiljane Čolić, poznate po proterivanju Darvina iz udžbenika za osmi razred osnovne škole. O Vuksanovićevim reformskim planovima obrazovnog sistema u Srbiji časopis *Obrazovanje i razvoj* pišaće nekom drugom prilikom.

30. mesto, daleko ispod proseka, koji je iznosio 467 poena.

Ako se poredi najbolji i najlošiji rezultati koje su postigli učenici iz Mađarske, Slovenije i Srbije, odmah se uočava koliko su zapravo Mađari ubedljivo bolji. Čak 14 odsto mađarskih učenika plasiralo se u kategoriju najboljih, gde su mogli da uđu samo oni koji su pokazali najviše znanja. U tu kategoriju plasiralo se tek šest odsto Slovenaca i samo dva odsto učenika iz Srbije. Do skale koja je označena kao visok nivo znanja, stiglo je opet najviše Mađara – čak 46 odsto, tu je i 33 đaka iz Slovenije i tek 16 odsto osnovaca iz Srbije. Referentnu tačku osrednjeg znanja dostiglo je ili prešlo 89 odsto Mađara, 75 slovenačkih i 48 odsto đaka iz Srbije. Samo tri odsto učenika iz Mađarske nije

preskočilo granicu najosnovnijih znanja, četiri odsto Slovenaca, ali i 21 odsto učenika iz Srbije.

Pojedini eksperti iz Srbije apeluju na prosvetne vlasti da uzmu u obzir rezultate oba međunarodna istraživanja kad budu menjali strategiju učenja. Tako su postupale i mnogo bogatije države koje su bile zabrinute zato što se njihovi đaci nisu ni približili iole boljim rezultatima. Za ove stručnjake su objavljeni rezultati PISA istraživanja ravni tragediji, zbog koje neminovno i radikalno treba menjati način rada po školama. Neki misle da ni TIMSS nije baš proslavio đake iz Srbije, iako, naravno, ima i drugačijih mišljenja.

Prosvetne vlasti kažu da će primiti k znanju PISA rezultate o (ne)uspesima đaka iz Srbije, ali ih neće shvatiti kao prioritete prilikom krojenja novog reformskog obrazovnog modela, uz obrazloženje da zadaci koji su bili na testovima nisu primereni srpskom školskom sistemu. Oni upozoravaju da su na tom takmičenju učestvovala mnogo bogatije i razvijenije zemlje, koje nisu imale tako burnu i tragičnu deceniju poput Srbije, pa ipak su neke od njih postigle tek malo bolje rezultate od đaka koji uče školu u ovom delu Balkana.

To je, recimo, slučaj sa američkim đacima, koji su pokazali osrednje rezultate, kakvi kažu, ne priliče svetskoj sili broj jedan.

To može da bude neka uteha, ili opravdanje, ali ništa više od toga. Slabi rezultati neće postati bolji zbog alibija koji može da se uzme ili prenebregne prilikom ocenjivanja loših postignuća.

U drugim državama nije bilo javnih istupa u kojima bi se naziralo prenebregavanje značaja istraživanja urađenog pod pokroviteljstvom OECD, osim ako se izuzme odustajanje vlasti iz Makedonije da nastave učešće u drugom ciklusu PISA projekta. Posle prvog ciklusa u kome nisu baš slavno prošli, ova država se povukla sa testiranja uz obrazloženje da je takav projekat skup za jednu siromašnu državu u tranziciji. Možda bi najbolje bilo da se sačeka 2006. i 2007. godina, kad će se ponovo obelodaniti rang-liste najuspešnijih i najlošije plasiranih učenika u sledećem ciklusu PISA i TIMSS istraživanja. Tada će neke stvari verovatno biti (još) malo jasnije? Pa će biti vidljivije gde se uči s razumevanjem, a gde se bubu? Odnosno, koji obrazovni sistem je efikasan, a koji nije dovoljno dobar za potrebe 21. veka.

O. Nikolić
D. Pavlović-Babić

Dekada Roma

Na inicijativu Svetske banke i drugih međunarodnih razvojnih institucija, period od 2005. do 2015. godine proglašen je *Dekadom Roma*, koja će imati za cilj da poboljša socijalno-ekonomski status romske populacije i smanjenje siromaštva Roma.

Dekadu Roma promovisaće vlade osam evropskih zemalja: Srbije i Crne Gore, Bugarske, Hrvatske, Češke, Mađarske, Makedonije, Rumunije i Slovačke. Vlade ovih zemalja svečanom deklaracijom su se obavezale da posvete posebnu pažnju unapređenju socijalnog i ekonomskog položaja Roma i da će za to izdvojiti sredstva iz budžeta.

U fondu za sprovođenje projekta *Dekada Roma*, koji su krajem prošle godine osnovali Svetska banka i Institut za otvoreno društvo američkog biznismena Džordža Soroša, početni ulog je oko četrdeset miliona dolara. Novac će se najviše koristiti za reformu politike obrazovanja Roma.

Reforma visokog obrazovanja u BiH

Studentski zbor Sveučilišta u Mostaru javno se usprotivio prijedlogu Zakona o visokom obrazovanju u BiH što ga je nedavno usvojilo Vijeće ministara BiH i prosljedilo ga u parlamentarnu proceduru. Prema predloženom zakonu visoko obrazovanje u BiH reguliralo bi se na razini entiteta, a ne države. Takvom prijedlogu usprotivili su se i hrvatski ministri u Vijeću ministara BiH, ali je on ipak usvojen većinskim glasovima bošnjačkih i srpskih ministara. SZ Sveučilišta u Mostaru traži da se visoko školstvo u BiH regulira na državnoj razini čime bi se zajamčila jednaka prava svih sveučilišta u BiH. Viša savjetnica za politiku i planiranje Misije OEES-a u BiH Kirsten Kobelt pak smatra da trenutna politička situacija u BiH ne dopušta donošenje Zakona o visokom obrazovanju na državnoj razini. (Izvor: Index.hr/HINA)

Prof. dr. Gašo Knežević
o reformskim procesima u Srbiji

■ Zašto nije nikada donet nacionalni konsenzus?

Možemo doći do stavova oko kojih se većina slaže, pretpostavljam da možemo. U našem slučaju to je bilo nezadovoljstvo obrazovnim sistemom svih direktnih korisnika pa i šire. Sam konsenzus, odnosno ciljevi formirani i usvojeni na taj način, bili bi dosta niskog kvaliteta, iz prostog razloga što je polazna osnova nekvalitetna – što takođe neumitno ukazuje da je kvalitet celokupnog sistema obrazovanja loš. To je činjenica i s tim se moramo pomiriti. Osim toga, ideja o formiranju nacionalnog konsenzusa jeste agresivan nastup visokoobrazovanih i podizanje nivoa ciljeva već u fazi usvajanja. U našem slučaju bile su to makaze čije je jedno sečivo bilo to opšte nezadovoljstvo obrazovanjem u zemlji, a drugo nasleđeni sistem sa svim svojim osobinama. Nije postojao sistematizovan analitički pristup obrazovanju – merenje, komparacija sa drugim sistemima... opšte iskustvo naroda zapravo se baziralo na porodičnoj manufakturi, na iskustvu iz sopstvene kuće. Sa tog aspekta, s obzirom da deca kod nas emotivno napuštaju školu posle drugog,

centralizacija obrazovnog sistema. Dakle, nakon ustavnih promena sedamdesetih godina kada su republike dobile veću samostalnost u odlučivanju, mi smo krenuli u krajnost – u Srbiji, perjanici centralizacije, taj proces je nedvosmisleno jačao, pre svega zbog Kosova i Vojvodine i reperkutovao se u svim segmentima društva – nestajale su sve nadležnosti iz svih organa i institucija osim iz ministarstva. Centri kao Zavod za naučno-prosvetnu saradnju, i slični, jednostavno su pušteni da „umru“. Centralizacija moći dovela je do toga da svi, osim „glave“ sistema – ministarstva – postaju poslušni izvršitelji. Uz dugogodišnju negativnu selekciju i nekvalitetne kadrove obrazovni sistem Srbije postao je izvrnuta rukavica.

■ Kako se ponašaju ostale republike bivše SFRJ u tom periodu i smatrate li da je slovenački nacionalni konsenzus razlog kontinuiteta koji je ostvaren?

Manje ili više shvataju da je sunovrat na vidiku. Mislim da je Slovenija prva shvatila da tim putem ne može dalje.

Verovatno je postojalo zajedničko opredeljenje na nekom drugom nivou, ne samo u oblasti obrazovnog sistema.

Izvrnuta rukavica

Reforma obrazovnog sistema u Srbiji započela je opsežnim anketiranjem javnog mnjenja. U procesu pod nazivom *Razgovori o reformi* opšti utisak bio je nezadovoljstvo sistemom.

Ipak nacionalni konsenzus nije postignut, a samim tim obrazovanje se nije ni na koji način moglo naći iznad dnevnih, ličnih i političkih interesa. Nakon smene vlasti 2003. godine u pratnji izmene tek donetog *Zakona o obaveznom i srednjem obrazovanju* usporeni su, a potom gotovo zaustavljeni svi reformski procesi. O genezi srpske obrazovne reforme za O&R govori prof. dr. Gašo Knežević, redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu i bivši ministar prosvete.

trećeg razreda (mislim na to da prestaju da imaju pozitivan odnos prema školi), svi su duboko shvatali da nešto nije u redu. To je jedan aspekt problema. Drugo sečivo makaza bila je tradicionalna sredina u zemlji – Crkva, jaki monopolistički centri, poput izdavačkih, koji su održavali uverenje da je naša tradicionalna škola najbolja. U tom sukobu, godinama održavanom i negovanom, država je dozvoljavala da se sistem stihijski razvija. Zapravo, početkom osamdesetih godina taj sistem je ružiniran. Novac je ispuštan, preusmeravan na prioritete tadašnje vlasti, nisu stvarani mehanizmi analitičke podrške, razvoja – profesionalnosti, na kraju. Negujući monopol, dobili smo ono što monopol po definiciji podrazumeva – zatvoren krug koji vodi u regresiju, sunovrat... plate prosvetnih radnika su bile u stalnom opadanju i u prosveti su ostajali mahom ljudi koji nisu mogli da nađu bolje uhljebljenje. Dvehiljadite godine plata nastavnika je iznosila 30 dolara mesečno. Naravno da su oni koji se u prosveti zapošljavaju izgubili ili urušili pozitivan odnos prema sistemu vrednosti, koji bi trebalo škola da gaji i razvija u procesu transmisije znanja.

Istovremeno je kao posledica centralizacije političkog sistema jačala

Postojala je jasna i nedvosmislena opredeljenost za, uslovno ču to nazvati evropeizacijom. Slovenci su želeli na suprotnu stranu od one na koju je „vukla“ republika sa najvećim brojem stanovnika, Srbija. Oni su prema mojim saznanjima, pre devedesete, pre osamostaljenja, uspeali da stvore i donekle sprovedu jednu paralelnu priču u obrazovnom sistemu. Imamo i pokušaje institucionalnih promena kod Slovenaca još 87-88. godine. Zahvaljujući tom opštem opredeljenju usvojenom znatno pre ostalih, Slovenija je mnogo ranije imala sopstvenu viziju obrazovnog sistema.

U Hrvatskoj, pak, slika koju sam stekao je sledeća – postoje dve škole mišljenja: jedna je retrogradna i negde od 2000-te, koliko sam pratio hrvatsku reformu, dosta jaka, druga je moderna, okrenuta evropskim ciljevima. O ostalim republikama teško mogu da govorim, za Srbiju znam da nikada nije postignut ozbiljan konsenzus. Za vreme mog mandata, ideja o usvojenom opštem stavu o obrazovnoj reformi doneli smo na nivou Vlade, a ne putem skupštine. Tako nacionalna strategija i nije određena – iz straha od nerazumevanja koji može da nadvlada u sredini koja nije dovoljno upućena u obrazovanje. Zapravo smo

izabrali odluke Vlade kao način i naša strategija je prošla „filter“ na tom nivou. To je možda pogrešno, kasnije se pokazalo da jeste bilo pogrešno, jer se sve već u prvom sazivu novog ministarstva prosvete vratilo u prethodno stanje. Sva dokumenta naše strategije, međutim, prošla su opsežnu javnu debatu, ništa nije skrivano od javnosti.

■ Da li ste, izbegavajući oštre i radikalne rezove, ostavili prostor za povampirenje tradicionalističke škole u zemlji?

Zašto nismo imali obzire? Niko nas nije ozbiljno shvatao. Niko nije verovao da mi zaista hoćemo da sprovedemo postulate te strategije, modernizujemo i unapredimo obrazovni sistem. „Tradicionalistička“ škola u Srbiji nije bila dobro organizovana i mi smo u tim sporadičnim sukobima na relacijama ministarstvo – crkva, udruženja matematičara, srbista, univerzitet... uspevali da rešimo probleme.

■ Strani novac diktira prioritete – to je zamerka Vaših naslednika na mestu ministra prosvete. Kakva su Vaša iskustva sa donatorima?

Problem odnosa donatora prema zemljama korisnicima sredstava jeste sledeće: oni formiraju univerzalne timove, dobre poznavaoce principa koji često ne poznaju lokalne uslove. Spremi su često zarad principa da žrtvuju stanje „na terenu“. To su bili naši „sukobi“. Recimo Svetska banka je smatrala da je redukcija nastavnog kadra u jednom momentu neophodno rešenje. Njihova računica je jednostavna, oni posmatraju broj učenika, škola i nastavnog i nenastavnog osoblja i tako gledano, mi smo imali višak kadrova. Ali oni nisu znali šta je razbijena mreža, zatim male škole u seoskim sredinama sa malim brojem učenika, infrastruktura koja ne omogućava da se deca prevoze bezbedno do većih centara...

■ Koliko je sredstava iz stranih donacija i kredita iskorišćeno?

Mi smo do sada iskoristili oko 25 posto kredita Svetske banke. Nakon izmene u Ministarstvu prosvete umesto ljudi otvorenih za saradnju i okrenutih integraciji sa Evropom, dobili smo tim koji je uplašen pred svime što je strano. Nadvladala je želja da se povrati atmosfera samodovoljnosti, zatvori u sopstvene okvire uz nespornu i netačnu definiciju tradicionalnih vrednosti koje to navodno opravdavaju. Aktivna uloga ministarstva prosvete je prestala, a kada su strani partneri, poput izraelske firme Marmanek, pokrenuli inicijativu da se saradnja nastavi, odgovor tada aktuelnih čelnika u ministarstvu bilo je ćutanje. Tako je ne samo zaustavljena planirana potrošnja

kredita već je i ono što je bilo dogovoreno ostalo neiskorišćeno. Svi razvojni programi su ugašeni. U Srbiji nema razvoja obrazovanja. Od početka 2004. godine ne postoji nijedna akcija koja se tiče razvoja. Na plate zaposlenih trošeno je 87 posto sredstava iz budžeta i za razvoj je ostajalo jako malo. Dakle donacije su bile način da se ulaganje u razvoj školskog sistema unapredi.

■ Ako biste opet participirali u Vladi da li biste se zalagali za ponovnu izmenu zakona?

Neposredno nakon smene vlade smatrao sam da bi to bio neozbiljan postupak. Danas smatram da je to jedino što bismo mogli da učinimo. Sve ispočetka.

■ U vezi s „Vašim“ Zakonom o obaveznom i srednjem obrazovanju dosta polemika i otpora bilo je oko licenci, prelaženja na devetogodišnje obavezno školovanje... kako tumačite potonje izmene zakona koje nisu izazvale neke veće polemike?

Sindikata je namiren – nema licenci za nastavnike i samim tim je otklonjen i strah da ne vredimo. Sučeljavanje sa istinom je bolno i to je ukidanjem licenci za nastavnike otklonjeno. Sindikat se ponovo smestio u čauru iz doba komunizma i zanima ga samo plata zaposlenih. Rezultati dva istraživanja sprovedenih na međunarodnom nivou ukazuju da smo mi u toj komparaciji loši i na dnu lestvice. Mislim na PISA i TIMSS istraživanja. U okviru tih istraživanja u poređenju sa evropskim zemljama nalazimo se na dnu lestvice, a u komparaciji sa zemljama u razvoju, bivšim „nesvrstanim“ takođe nismo lideri. To je tragedija ove zemlje. Ako neko može da prizna i registruje problem, može i da ga rešava. Guranjem problema pod tepih izostaće rešenje. Mi trenutno ne priznajemo da problem postoji i pravdamo svoje stavove navodnim tradicionalizmom. Praktično, najpre dobijamo učenike, a potom i stručnjake koji nisu kompetitivni sa drugima, pozivajući se neprestano na jedan posto izvanrednih koji nisu produkt sistema i koji će to biti u svakom sistemu!

Naš obrazovni sistem primi 70 000 dece u generaciji. Od tog broja mi dobijamo jedan posto stručnih ljudi spremnih da se suoče sa svetom. I taj jedan posto, nažalost, najčešće ode u inostranstvo i nikad se ne vrati ovde. Oni tako uvek nedostaju da razvijemo sopstvenu elitu i dođemo do drugačijeg i kvalitetnijeg obrazovnog nivoa, ako hoćete i do kvalitetnijeg nacionalnog konsenzusa s početka priče.

■ Da li privatno školstvo kao fleksibilnije

može da unapredi opšte stanje?

Slika koju imam kao bivši ministar prosvete i profesor državnog fakulteta je loša. Srbija nema dovoljno kvalitetnih profesora ni za državne univerzitete. Ako tome konkuriraju i privatno visoko obrazovanje, nivo mora pasti. Za pet univerzitetskih centara i jedan univerzitet umetnosti nemamo kadar. Nivo nastave našeg obrazovanja je nizak, a taj kadar je najbolje što imamo. Dovoljno je posetiti neki univerzitetski centar u Evropi i videti razliku. Nemamo opremu, biblioteke, računare. Nismo se godinama razvijali. Osim toga, u privatnom školstvu merkantilistički duh ima veće šanse da se razvije. Postoje znaci pomeranja nabolje, ipak ti univerziteti su manji, nisu glomazni i samim tim u stanju su brže da prihvate i primene evropske procese. Oni su i organizaciono i institucionalno podobni, ukoliko postoji želja i namera da podignu nivo i zaista budu ozbiljna konkurencija državnim visokoobrazovnim ustanovama.

Naglašavam, smatram da izvor novca nije presudan za kvalitet studija. Presudno je osiguranje kvaliteta i mehanizam koji bi taj proces obezbedio. Dakle, licenciranje je neophodno za sve fakultete i državne i privatne, i to nemilosrdan proces licenciranja po cenu oduzimanja dozvole za rad, a ima ih mnogo koji ne zadovoljavaju elementarne uslove. Kvalitet mora postati zahtev i cilj.

■ Da li su koncept reforme obrazovnog sistema i dokumenti, proizašli iz toga, spisak lepih želja?

Ceo trogodišnji rad je pao u vodu. Od stručnjaka koji su kreirali reformu niko nije zadržao svoju poziciju u nekom telu ili instituciji. Prosvetni savet koji smo formirali je raspušten i nijedan član nije predložen u novi sastav. Tako kreatori kao evaluativni mehanizam ne postoje, kao ni kontinuitet. Spisak potencijalnih članova novog Prosvetnog saveta je priča za sebe – sve provenijencije su tu. Nedostaje samo Mira Marković. Nema ljudi koji se bave obrazovanjem, nema ni onih koji imaju šire poglede na razvoj zemlje uopšte ili su malobrojni. Formiranjem takvog Prosvetnog saveta obrazovanje će biti zarobljeno naredne tri godine. Razvoja neće biti, jer sudeći po personalnim rešenjima, ne možemo ga očekivati. Članove saveta diktirali su neki uslovi. Naime nacionalne manjine nisu uspele da se dogovore oko svog predstavnika i rešenje je pronađeno u ličnosti Ivana Ivića, Srbina, što je apsurdno iako će, smatram, on kao personalno rešenje biti garant trunke razuma u toj kombinatorici. Ali to je apsurdno samo po sebi i govori o neozbiljnosti pristupa prilikom formiranja jedne ozbiljne i značajne institucije. Bojana Čebić-Cvetković

Obrazovanje za zapošljavanje i preduzetništvo

Bilješke za prezentaciju u radionici

Uvod: razvoj ljudskog potencijala za ekonomski razvoj – zapošljavanje i preduzetništvo

Anastasia Fetsi

Kao što je to jasno izraženo na Evropskom vijeću u Lisabonu, Evropska unija je postavila cilj da postane najkonkurentnija, najdinamičnija, i na znanju zasnovana privreda do 2010. Isto Evropsko vijeće je prepoznalo da je ljudski potencijal ljudski kapital Evrope jedan od glavnih sredstava za postizanje ovog cilja, i njegov trajni razvoj kroz učenje tokom života je od suštinske važnosti. Takođe, preduzetništvo je istaknuto kao osnovna vještina koju treba pružiti kroz učenje tokom života.

Danas u okviru Evropske unije, razvoj ljudskog potencijala (obrazovanje i obuka) se smatra ne samo suštinskim pitanjem u politikama obrazovanja/obučavanja (vidjeti: pristup učenja tokom života, Kopenhaški proces), već i ključnim elementom socijalnih politika i politika zapošljavanja (vidjeti: Evropska strategija zapošljavanja i Pristup na temelju ljudskog kapitala), kao i aktivnosti u pravcu privrednog razvoja (vidjeti: rad DG Preduzeća o obrazovanju za preduzetništvo i stupci 1 i 4 Evropske povelje o malim preduzećima).

Tako je značaj ove radionice upravo na naglasku koji se stavlja na ljudske potencijale u promovisanju ekonomskog porasta, zapošljavanja i društvene kohezije. (Normalno kada govorimo o ekonomskom porastu naglasak se stavlja više na investicije, pristup kreditima, makroekonomskoj stabilnosti, dobroj javnoj upravi, antikorupciji itd., dok su kvalitet i mogućnosti ljudskog potencijala prije ostavljeni po strani, nego viđeni kao sastavni dio cijelog razvojnog paketa).

U ovoj radionici razmatraćemo dva aspekta ili kvaliteta ljudskog potencijala u jugoistočnoj Evropi; naime, preduzetnički

potencijal i zaposlivost (još jedan aspekt aktivnog građanstva).

1. Situacija u jugoistočnoj Evropi – značaj i područje djelovanja za poboljšavanje preduzetništva i povećanje procenta zaposlenih

Sve zemlje jugoistočne Evrope u različito vrijeme i drugačijim tempom ušle su u proces tranzicije, što znači da su započele transformaciju u tržišno orijentisane privrede i demokratska društva. U posljednjih 10 godina privatizacija (manjeg obima) je napredovala i privatni sektor već čini 62% of BDP-a. Doprinos malih i srednjih preduzeća (MSP) razvoju privatnog sektora i BDP-a se smatra važnim: doprinoseći sa više od 50% BDP-u u nekim zemljama regiona. Takođe, MSP se mogu smatrati prvim izvorom zaposlenja - generatorom poslova u regionu (posebno u Zemljama zapadnog Balkana). Takođe treba napomenuti značaj mikro-preduzeća koja čine od 51% u Rumuniji do 98% u Albaniji ukupnog broja MSP-a. Ipak proces privatizacije je doveo tek do neznatnog restrukturisanja ili svježih investiranja i malo tehnoloških promjena i inovacije – dok još uvijek ima prostora za razvijanje privatnog sektora do onog nivoa privrede kakav je u tranzicionoj privredi u zemljama centralne Evrope (čini 77% BDP-a) i porast MSP-a.

U isto vrijeme tranzicioni proces je doveo do porasta nezaposlenosti, što se izražava kroz niske stope aktivnosti i visok nivo (dugoročne) nezaposlenosti (u rasponu od 14% u Albaniji i Hrvatskoj, do 29% u Srbiji, 35,8% u Makedoniji, 40% u BiH i 57% na Kosovu). Mladi ljudi (posebno oni koji su napustili školu i oni koji imaju srednjoškolsko usmjereno obrazovanje) su relativno prezastupljeni u ovoj skupini neza-

poslenih. Nadalje, (dugoročna) nezaposlenost je generalno više zastupljena kod osoba koje sa najnižim kvalifikacijama, osoba sa zastarjelim vještinama, nacionalnim manjinama – Romima itd. Uprkos visokoj stopi nezaposlenosti neke zemlje u regionu izvještavaju o nedostatku obučene radne snage s odgovarajućim kvalifikacijama, što pokazuje postojanje nesklada između potrebnih vještina i onih koje nezaposleni posjeduju.

Uzimajući u obzir gorenavedeno, mogu se izvući dvije opaske korisne za nas:

1. Preduzetnički duh u regionu postoji, kao što se vidi iz rastućeg broja MSP-a ali se može i treba dalje njegovati kako bi se nivo MSP-a doveo do nivoa tranzicione privrede u zemljama centralne Evrope (i po mogućnosti ih učiniti produktivnijim, inovativnijim, dinamičnijim)

2. Problem (dugoročne) nezaposlenosti stvara ozbiljno rasipanje ljudskog potencijala i stvara barijeru društveno-ekonomskom razvoju ovih zemalja, tako da treba uložiti sistematičnije i intenzivnije napore kako bi se povećala mogućnost zapošljavanja onih koji su nezaposleni / tehnološki višak / neaktivni.

2. Kako možemo dalje podsticati preduzetništvo kroz obrazovanje/obučavanje

Definicija preduzetništva u obrazovanju i obučavanju

Dva elementa:

■ Širi koncept obrazovanja s ciljem sticanja preduzetničkih stavova i vještina, koji uključuje razvijanje ličnih kvaliteta i nije direktno usredotočen na stvaranje novog posla

■ Konkretniji koncept obuke o tome kako stvarati posao i, takođe, kako razviti posao (proširiti ga, učiniti ga konkurentnijim)

Izvor: „Pomoć u stvaranju preduzetničke kulture”- Ec – Publications Enterprise Policy

Preduzetništvo je samo po sebi stav koji se može primijeniti na sve radne aktivnosti u životu. Osobine preduzetništva uključuju: kreativnost, pokretački duh, odgovorno preuzimanje rizika, nezavisnost itd. Ovo su osobine koje se postepeno razvijaju kod pojedinca, a takođe su povezane sa njegovom/njenom kulturom i sredinom, ali se isto tako mogu razvijati kroz obrazovanje i obučavanje. Naravno, što ranije počnemo podsticati ove osobine u pojedincu, to bolje. Pitanje je u kojoj mjeri su obrazovni sistemi u zemljama jugoistočne Evrope u stanju da razviju i stimulišu ove osobine. A odgovor je da obrazovni sistemi u zemljama jugoistočne Evrope još nisu spremni da u potpunosti podrže preduzetništvo.

Obrazovni sistemi u zemljama jugoistočne Evrope orijentisani su ka stabilnom zaposlenju koje podrazumijeva platu i puno radno vrijeme (uglavnom u velikim preduzećima). U skladu s tim, cijeli proces učenja, kao i vještine i stavovi koje obrazovni sistem promovise, u velikoj mjeri se još uvijek vrte oko ove zastarjele stvarnosti.

Mora se priznati da su ministarstva obrazovanja u zemljama jugoistočne Evrope već započela proces modernizacije svojih obrazovnih sistema i Evropska unija kroz svoje programe Phare i CARDS pruža značajnu podršku ovim naporima, ali još uvijek ne možemo govoriti o dostignućima na krupnom planu (iako su zemlje kandidati naprednije) u smislu promovisanja preduzetničkog duha.

U globalu, uvođenje koncepta preduzetničkog duha u obrazovne/školske sisteme zahtijeva niz promjena, uključujući:

■ Promjene u uređenju i organizaciji škola;

■ Uvođenje inovativnih procesa učenja;

■ Nastavnike koji razumiju preduzetničko i poslovno okruženje i u stanju su da usvoje i njeguju preduzetništvo u nastavnom radu;

■ Reviziju nastavnog programa kako bi se preduzetništvo uključilo kao predmet, modul ili tema koja se proteže kroz nastavni program;

■ Podršku studentskim preduzetničkim aktivnostima;

■ Razvoj saradnje između škola i poslovnog svijeta.

Razvoj u svim ovim oblastima je postepen i treba ga dalje promovisati sistematično. Kao što se vidi iz skorašnjeg izvještaja Evropske komisije, koji je u ovom momentu najdirektnija, evidentna, ciljana aktivnost za promovisanje preduzetništva unutar obrazovnog sistema u Zemljama zapadnog Balkana tiče se uvođenja izbornih ili van-nastavnih predmeta na temu preduzetništva na osnovnom, ali uglavnom na srednjem obrazovnom nivou. Ova aktivnost se prvenstveno podržava kroz donacije (moramo spomenuti Junior Achievement/Young Enterprise program koji je sproveden u mnogim zemljama u regionu) iako nailazimo i na neke nacionalne aktivnosti ovog oblika. Postavlja se valjano pitanje kako ovakve aktivnosti podržane kroz donacije mogu biti izvršene kao redovni predmeti u nastavni program.

Neka nastojanja da se preduzetništvo uključi u obrazovanje na poslijesrednjoškolskom nivou je primjetno kroz pružanje specifičnih kurseva ili studijskih ciklusa na javnim i privatnim univerzitetima ili drugim obrazovnim ustanovama.

Što se tiče pospješivanja preduzetništva

kod odraslog stanovništva van formalnog obrazovnog sistema, aktivnosti su, čini se, usredotočene na to „kako stvoriti novi biznis”. Ovo podrazumijeva kurseve obuke koje organizuju uglavnom mjesni/regionalni poslovni centri, ali i agencije za zapošljavanje. Ovi kursevi obuke se često finansiraju kroz donacije, mada se u tom pravcu investiraju i neka nacionalna sredstva, npr. kroz mjere sporovođenja tržišta aktivne radne snage. Druge aktivnosti (televizijski programi, kampanje, izložbe i sajmovi, okrugli stolovi itd.) imaju za cilj mijenjanje stavova kod populacije po pitanju preduzetništva, informisanje o poslovnim prilikama i pokretanje skrivenih preduzetničkih potencijala. Na kraju, mnoge od aktivnosti koje se finansiraju kroz donacije promovisu obuku za menadžere postojećih biznisa, te pružanje usluga konsaltinga postojećim biznisima.

Gorenavedeno pokazuje da je donorska zajednica bila posebno aktivna u pružanju podrške kroz obuke i druge mjere koje unapređuju preduzetnički duh i vještinu kod odrasle populacije.

Prenošenje iskustva se često odvija npr. kroz dizajniranje relevantnih kurseva ili unapređivanje lokalnih kapaciteta za obuku, kako bi se omogućilo pružanje ovih kurseva, ili pak kroz osnivanje struktura kao što su npr. mreže regionalnih/mjesnih poslovnih centara. Sada se postavlja pitanje kako će zemlje u regionu uvesti ovo iskustvo u strategiju za trajnu podršku unapređivanju preduzetništva kod odrasle populacije. Očigledno je da se ono što se dešavalo do sada može smatrati pokazateljem koliko se može učiniti u pravcu porasta preduzetničkog potencijala i vještina odrasle populacije i kako. To je takođe pružilo zemljama u regionu bogato iskustvo pomoću kojeg se može uvidjeti koji su to nedostaci obrazovanja i obučavanja i kako se isti mogu otkloniti. Ovo iskustvo je možda zemljama u regionu pružilo lakše planiranje sljedećih koraka u daljem povećanju preduzetničkog potencijala svog stanovništva.

3. Kako možemo povećati mogućnost zaposlenja kroz obrazovanje i obuku

Definicija mogućnosti zaposlenja: to je ključni ishod kvalitetnog obrazovanja i obuke, kao i niza drugih politika. Obuhvata vještine, znanje i kompetentnosti koje povećavaju sposobnost radnika da obezbijedi i zadrži posao, napreduje na poslu i nosi se s promjenama, da obezbijedi drugi posao ukoliko to on/ona želi ili ostane bez posla, i da lakše ulazi na tržište rada u različitim periodima životnog ciklusa (Međunarodna organizacija rada – Decent Work 2002).

Već nam i sama ova definicija govori da obrazovanje i obuka mogu povećati broj

zaposlenih pojedinaca samo ako im prenese vještine, znanje, kompetentnost i stavove koje zahtijevaju privreda i tržište rada. Iz ovog proizilazi da sistemi obrazovanja i obučavanja moraju znati koje su to vještine, znanje, kompetentnosti i stavove koje zahtijevaju privreda i tržište rada. Obrazovni sistemi zemalja jugoistočne Evrope imaju poteškoće pri odgovaranju na ova pitanja iz dva razloga:

1. Zato što obrazovni sistem nema (dobru) komunikaciju sa privredom.

2. Zato što još uvijek postoji neizvjesnost – u kojem pravcu se kreće privreda tih zemalja i, kao posljedica toga, nejasno je i kakve vještine ta privreda zahtijeva.

Kako bi se pozabavilo prvim razlogom ministarstva obrazovanja u većini zemalja jugoistočne Evrope čine napore da približe ova dva svijeta (svijet obrazovanja i privrede) kroz ustanovljavanje nacionalnih vijeća za usmjereno obrazovanje i obuku na državnom i/ili podržavnom nivou, osiguravajući pri tome i učesće društvenih partnera, ministarstva rada, privrede i povremeno ministarstava drugih sektora. Ali, generalno, ova vijeća su u ranoj fazi i njihovo djelovanje (kad djeluju) je u ovom momentu prilično slabo. Izuzeci su dvije zemlje koji su kandidati za ulazak u Evropsku uniju. Razloga je nekoliko, ali ono koje ministarstva obrazovanja prijavljuju kao osnovnu prepreku je nedostatak volje za saradnju. U isto vrijeme, postoje nastojanja kroz donorske projekte (i ne samo kroz donorske projekte) da se otvore škole u mjesnim zajednicama kroz, na primjer, vršenje analiza vještina koja se zahtijevaju u preduzećima, osiguravajući bolje veze sa mjesnim agencijama za zapošljavanje. Istovremeno, projekti koje finansira EU (ali i drugi donorski projekti) koji za cilj imaju poboljšanje/modernizaciju obrazovanja koje se pruža, uključuju društvene partnere u prepoznavanju novih obrazovnih profila i zanimanja, te osavremenjavanje postojećih. Međutim, daleko smo od toga da priznamo da postoji trajan/uspostavljen dijalog između ova dva svijeta.

S drugim razlogom se teže može nositi, jer je privreda u zemljama regiona u stanju stalnog mijenjanja i često preduzeća ili drugi ekonomski akteri nailaze na poteškoće u definisanju vještina i znanja koje su im potrebni. Međutim, analize potrebnih vještina sprovedene kroz niz projekata CARDS u regionu pokazuju da su neke jasne poruke po pitanju potrebnih vještina već očigledne. Jedna od njih je značaj društvenih vještina kao što je timski rad i spremnost na saradnju, motivacija i pozitivan stav prema radu, predanost i odanost, vještina komuniciranja. Znanje stranih jezika i informatičko-kompjuterske

vještine su takođe veoma tražene. Identifikovanje tehničkih vještina je teže ukoliko su preduzeća uvela nove tehnologije i modernu opremu.

Sve u svemu, izazov koji predstavlja približavanje svijeta obrazovanja svijetu privrede kako bi se pojedincima pružile odgovarajuće vještine i povećala se njihova zaposljivost je još uvijek prisutan. Donorski projekti mogu samo dati primjer dobre prakse i pokazati da je ovo izvodljivo, ali na kraju su nacionalni/mjesni akteri ti koji moraju održavati debatu/dijalog u koherentnom institucionalnom okviru.

Na polju povećanja mogućnosti zaposlenja odraslih (nezaposleni/viškovi/neaktivni) opet možemo naći veliki broj donorskih aktivnosti u podržavanju razvoja i sprovođenja kurseva obuke, te otvaranje centara za obuku, osposobljavanje domaćih predavača da pruže adekvatnu obuku itd. Takođe možemo vidjeti da su obuka, motivacioni seminari i savjetovanje i pomoć nezaposlenima da nađu posao postali dio mjera i usluga koje Agencije za zapošljavanje pružaju u skoro svim zemljama regiona, iako raspoloživa sredstva definitivno nisu dovoljna i kvalitet pružanja često nije adekvatan.

Generalno, postoji opšta saglasnost da je obuka važna za porast mogućnosti zaposlenja pojedinaca i pružanje obuka se razvija. Ono što nedostaje je sistem za pružanje podsticaja i prilike za trajnu kvalitetnu obuku pojedinaca kako bi se povećao procenat njihove zaposlenosti s ciljem da se podrži proces ekonomskog restrukturisanja i obezbijedi društvena kohezija.

4. Zaključne opaske

- Unapređenje preduzetništva i mogućnosti zaposlenja pojedinaca je preduslov za privredno restrukturisanje i razvoj, te za društvenu koheziju u zemljama jugoistočne Evrope (kao i u svakoj drugoj zemlji);

- Obrazovanje i obuka mogu se koristiti kao osnovni instrumenti za to unapređenje;

- Osnovna potreba u zemljama jugoistočne Evrope je da razmotri, ocijeni i obezbijedi usvajanje uspješnih donorskih projekata (koji su osnovna podrška promovisanju preduzetništva i zaposljivosti danas);

- U međuvremenu biće potrebno da uspostave trajan sistem osavremenjavanja vještina svog stanovništva na osnovu principa učenja tokom života i podržavanja procesa restrukturisanja privrede;

- Partnerstvo relevantnih aktera, a posebno ministarstava obrazovanja i rada i društveni partneri, jeste preduslov za razvoj takvog sistema. (Pomozite svojim ministarstvima obrazovanja ili čak preuzmite inicijativu i pokrenite ih.) *Prevod: O&R*

Novi zakon o visokom obrazovanju uskoro i u Srbiji

Evropski standardi (i) na srpskim univerzitetima

Predloženim tekstom unosi se niz novina, od uvođenja evropskog sistema bodovanja i ocenjivanja, do skraćivanja studija i akreditacije

Nacrt zakona o visokom obrazovanju u Srbiji, koji je u decembru 2004. g. prošao rešeto akademske javne rasprave, trebalo bi da bude prihvaćen u parlamentu najkasnije u aprilu zbog predstojećeg skupa u Bergenu. Tada će prosvetna i državna vlast iz Srbije položiti račune o tome šta je sve urađeno od onoga što je u Evropi „zacrtno“, a što je na ovim prostorima prihvaćeno.

Od novog srpskog zakona o visokom obrazovanju očekuje se da uvede evropske standarde u ovaj obrazovni sistem, kao što je predviđeno Bolonjskom deklaracijom koju su srpske prosvetne vlasti parafirale u jesen 2003. u Berlinu. Namera autora ovog dokumenta je da ojača i ulogu univerziteta u odnosu na državu, a studije da učini fleksibilnijim.

Predloženim tekstom uvodi se niz novina koje bi, pre svega studentima, trebalo da omoguće lakše školovanje i brži dolazak do diplome. Ali od njih se očekuje i više angažovanja, jer uspeh neće zavisiti samo od ispita, već i od ispunjavanja niza preispitnih obaveza, kao što su kolokvijumi i seminarski radovi, što je suštinska novina koja proizlazi iz uvođenja evropskog sistema bodovanja. Taj sistem bodovanja (ECTS) podrazumeva ocenjivanje svih aktivnosti tokom godine, ali obezbeđuje i isto vrednovanje znanja na nivou celog evropskog kontinenta, time i veću pokretljivost studenata i jednostavan prelazak na srodne fakultete u zemlji i u inostranstvu.

Novim rešenjima uvodi se kontrola kvaliteta rada profesora bez razlike

da li predaju u privatnim ili državnim visokoškolskim ustanovama. Takođe im se ne dozvoljava da istovremeno rade i na privatnim i na državnim fakultetima. Iako je ovakav vid testiranja rada predavača već odavno rasprostranjen u Evropi, upućeni misle da će studentsko ocenjivanje profesora kod nas samo prividno biti prihvaćeno i da se tu može očekivati popriličan otpor.

Novi paragrafi predviđaju i dvostepeno studiranje, prema kome će osnovne studije trajati tri godine, odnosno četiri, sa izuzetkom medicinskih fakulteta. Status „mastera“ (magistra nauka) dobija se posle dve dodatne godine studija, a doktori nauka na ovo zvanje mogu da računaju tek posle još jedne godine učenja.

Okolo pojedinih rešenja u Nacrtu dugo su se lomila koplja i vodile polemike u akademskom prostoru Srbije, i pre svega su se odnosile na zadržavanje statusa pravnog lica fakulteta, akreditaciju, sastav Nacionalnog saveta, prenos bodova, uvođenje dvostepenih i strukovnih studija, te položaj privatnih fakulteta i univerziteta u budućem sistemu visokoškolskog obrazovanja Srbije.

Upravo zbog trogodišnjih studija na fakultetima podigla se velika prašina. Najviše buke bilo je na najstarijem i najvećem državnom univerzitetu, Beogradskom univerzitetu, gde su se pojedini profesori pitali kome su potrebne četvorogodišnje studije, ako diplome mogu da se dobiju posle samo tri godine školovanja! Primedbi je bilo i zbog izjednačavanja (po godinama studiranja) fakulteta i viših škola, što će, po mnogima dovesti do devalviranja diploma.

Sa Univerziteta u Prištini stigle su ozbiljne optužbe da je tekst Nacrta zakona neprihvatljiv jer ne podrazumeva jedinstven sistem obrazovanja na celoj

teritoriji Srbije, a na Univerzitetu u Kragujevcu su smatrali da predloženim paragrafima nije jasno definisan pravni položaj fakulteta i univerziteta.

Članovi Zajednice privatnih fakulteta i univerziteta Srbije skrenuli su pažnju da je u Nacrtu prisutna diskriminacija u odnosu na državne fakultete i univerzitete, što je, naveli su, posebno vidljivo u odredbama koje regulišu sastav Nacionalnog saveta, Komisije za akreditaciju i Konferencije univerziteta – tela koja se staraju o razvoju i kvalitetu obrazovanja, kontroli rada i izdavanju dozvola za rad – a u kojima nisu planirani predstavnici privatnih visokoškolskih ustanova.

Žestoke i brojne otpore i komentare izazvao je i stav kojim se predviđa da visokoškolska ustanova čiji osnivač nije Republika mora da dostavi i bankarsku garanciju, prema broju studenata za koji je ustanova akreditovana, za nastavljavanje i dovršenje studija u slučaju da sama prestane s radom. Time se faktički uvećava kapital potreban da bi se sa privatnom inicijativom ušlo u ovu delatnost i smanjuje buduća populacija privatnih škola. Uvećana ulaganja imaju, pored ostalog, za posledicu i povećavanje troškova na privatnim školama, što znači i troškova studiranja i odgovarajućih školarina koje treba da ih pokriju. To je negativna strana ovog rešenja, upozoravaju kritičari sa privatnih univerziteta, priznajući da ponuđena ideja ipak ima i pozitivnu stranu, jer studentima daje potrebnu sigurnost.

Profesor Ljubomir Madžar, negdašnji rektor Univerziteta „Braća Karić“, najstarijeg i najvećeg privatnog univerziteta u zemlji, smatra da postoji veliki rizik da „udarac“ pojedinih rešenja novog zakona preživi samo jedna jedina privatna visokoškolska ustanova, a da bi svi ostali bili pomereni na niži status, gde mogu jako dugo ostati. Po njegovom mišljenju, reč je o stavu u kojem se kaže da visokoškolska ustanova može da ima status univerziteta samo ako realizuje akreditovane akademske studijske programe „na svim nivoima studija, u okviru najmanje dva naučna polja i tri naučne oblasti“.

– Taj uslov zasad ne ispunjava nijedan privatni univerzitet i svi su izgledi da većina u dogledno vreme neće ni moći da ga ispuni. Za mnoge će se postaviti i pitanje da li će uspeti da se domognu i mnogo skromnijeg statusa akademije strukovnih studija – prognozira Madžar.

Kriterijumi će, po njegovom

objašnjenju, biti visoki i restriktivni, što je, misli, ipak ispravno, jer univerzitet, da bi opravdao to ime, mora da bude škola koja pokriva sve oblasti znanja.

– U društvenom je interesu da se na ovom mnogostrano zamucenom području uvede red, pa makar za to mnoge privatne škole morale da plate obaranjem statusa – kaže Madžar.

Većina privatnih obrazovnih ustanova procenjuje da je „ubitačan“ i uslov po kome škola može da dobije dozvolu za rad samo ako u realizaciji akreditovanih studijskih programa angažuje najmanje 75 odsto nastavnika u radnom odnosu sa punim radnim vremenom. Istina, mnoge privatne škole su se jako dobro snalazile angažujući u dopunskom radnom odnosu ili jednostavno u nekakvom ugovornom aranžmanu profesore koji su imali zaposlenje u drugim ustanovama. U tome su privatne škole pokazale visok stepen preduzetničke dovrtljivosti, te su sa relativno malim kadrovskim potencijalom, i sa smanjenim troškovima, uspevale da realizuju obimne i ambiciozno postavljene programe.

Oni misle da će odredba o zabrani konkurencije najviše pogoditi privatni sektor u obrazovanju. Time će se umanjiti efikasnost korišćenja nastavničkog potencijala u Srbiji koji je, tvrde, ionako oskudan, pa će privatne i jedan broj državnih škola morati da se orijentisu na lošije kadrove. I tako, opet bez potrebe, snižavaće se nivo i kvalitet nastave, ocenjuju osnivači i zaposleni na privatnim visokoškolskim ustanovama. Takođe misle da bi zakonom trebalo predvideti mogućnost da se i privatne škole, baš kao i državne, priključe na budžet, ali ova ideja zasada nije prihvaćena i nije ušla u predloženi dokument.

Od promene režima u Srbiji proteklo je više od četiri godine i za to vreme u akademskom prostoru intenzivno se radilo na novom zakonu o univerzitetu koji treba da bude u skladu sa Bolonjskim procesom i zahtevima modernog doba. U međuvremenu su sve zemlje iz regiona, osim Srbije i BiH, dobile nove zakone. Prosvetni zvaničnici u Srbiji kažu da će se uskoro i to pitanje skinuti sa dnevnog reda, ali odmah napominju da teži zadatak tek predstoji, a on se odnosi na primenu novih paragrafa i početak preko potrebnih reformi koje moraju da budu i sveobuhvatne i radikalne. A to se ne sviđa baš svim akademskim poslenicima u Srbiji.

Olga Nikolić

Praktična školska znanja

Veliki talas

Cunami (japan. „veliki talas“) nastaje kao posledica zemljotresa čiji se hipocentar nalazi ispod mora ili okeana, odnosno čiji se epicentar nalazi na površini mora ili okeana. Od hipocentra seizmički talasi se šire kroz vodenu površinu, stvarajući pri tom talase male po visini, ali ogromnih dimenzija po dužini. Međutim, sa približavanjem obalama, talasi dobijaju sve veće dimenzije (i po više desetina metara visine) i ogromnu razornu moć. S obzirom na činjenicu da

rased u okeanskoj kori

se na prostorima istočne i jugoistočne Azije sučeljavaju okeanska pacifička i kopnena azijska i australijska ploča, zbog čega je veoma česta pojava zemljotresa i vulkanizma, upravo su pomenuti prostori karakteristični i po pojavi cunamija.

O ovoj prirodnoj pojavi učenici prvi put slušaju u V razredu osnovne škole, u okviru nastave geografije (nastavne teme vezane za gradivo iz geomorfologije), ali i u okviru gradiva geografije VII razreda osnovne škole (nastavne teme koje se odnose na istočnu i jugoistočnu Aziju). Međutim, sva znanja o cunamiju, koja učenici stižu tom prilikom, su veoma oskudna i na informativnom su nivou, što bi trebalo izmeniti, posebno u segmentu drugačijeg pristupa datoj temi (povezivanje onoga što se uči u školi sa dešavanjima u svetu). Posebno bi trebalo napomenuti na činjenicu da se, prema sadašnjem planu i programu nastave geografije, o fizičko-geografskim procesima i pojavama uči u V razredu osnovne škole, i to na jednom ozbiljnom i detaljnom nivou. To je potpuno neprimereno uzrasnim karakteristikama učenika na datom stadijumu obrazovanja, pa predstavlja veliki problem za adekvatno usvajanje operativnih i aplikativnih znanja na kasnijim nivoima obrazovanja.

Emilija Đoković

Standardi zanimanja u Srbiji

Dr Željko M. Papić

Sledeći promene u ukupnom ekonomskom okruženju, potrebe privrede i tokove razvoja novih tehnologija, stručno obrazovanje u svom razvoju treba da se prilagodi novim izazovima koji donose prosperitet. U tom procesu suštinsko prilagođavanje se dešava kroz povezivanje sa tržištem rada. Principi i zakonitosti tržišta rada predstavljaju ključni input u razvoju stručnog obrazovanja, ali i otvaraju strukturalno pitanje – da li stručno obrazovanje odgovara jedino na potrebe tržišta rada ili država svojim mehanizmima u sferi nacionalnog planiranja utiče na razvoj stručnog obrazovanja. Odnosno stručno obrazovanje u svom razvoju „prelama“ ekonomsko državno planiranje i potrebe tržišta rada. Stoga razvoj stručnog obrazovanja mora da ima podršku svih relevantnih činilaca i aktera kako bi se proces prelamanja interesa države i zahteva tržišta rada izbalansirao na najbolji mogući način, a što bi donelo dobitak i uspeh, ne samo učenicima i polaznicima već i društvu u celini.

Međunarodni trendovi u ovoj sferi naglašavaju potrebu da radnici razviju više veština, kao i da mogu brzo i lako da se prilagođavaju novim veštinama prouzrokovanim novim tehnologijama. Potrebni su radnici koji mogu rešavati probleme kombinujući veštine i znanja, koji su sposobni za timski rad, saradnju i nove metode organizacije rada.

Kada je reč o stručnom obrazovanju u Srbiji, dalji razvoj treba da uvaži i uključuje bazične principe doživotnog obrazovanja, da pomogne lakše i brže zapošljavanje pojedinaca i da obezbedi kompletni lični razvoj sadašnjih i budućih generacija. Proces promena treba da obezbedi stvaranje fleksibilnog, efikasnog i kvalitetnog

stručnog obrazovanja, dostupnog svima, uz uvažavanje specifičnosti dosadašnjeg i postojećeg sistema obrazovanja u Srbiji.

U skladu sa prihvaćenim ciljevima stručnog obrazovanja/osposobljavanja, strategijom kurikuluma i započetim koracima u pojedinim stručnim područjima, eksplicirana je potreba da se u što skorijem periodu razviju standardi zanimanja.

Standard zanimanja predstavlja precizan opis znanja, veština, stavova i radnih kompetencija koje su neophodne za rad u određenom zanimanju ili obavljanju posla i izrađuju se na osnovu profila zanimanja.

Standarde zanimanja neophodno je razvijati:

- na osnovu jasnije veze sa zahtevima radnog mesta;
- širim opisom zanimanja i radnih aktivnosti;
- fleksibilnošću nastave i učenja (moduli) i
- analizom potreba tržišta rada.

Razvoj novih zanimanja i programa obrazovanja počinje sa analizom potreba za određenim zanimanjem, što je prvi korak u procesu definisanja profila, odnosno standarda zanimanja.

Identifikovanje potreba za određeno zanimanje je procedura koja se može obavljati na državnom (nacionalnom) nivou, regionalnom nivou, kao i na nivou privrednih grana, udruženja poslodavaca ili pojedinih radnih organizacija.

Jedan od brzih i kvalitetnih načina za analizu potreba za novim zanimanjima, kao i za redefinisane postojećih jeste uspostavljanje sektorskog dijaloga u okviru Privredne komore (republičke ili regionalne) i jasno definisane potrebe za novim zanimanjem.

Bitno je napomenuti da je neophodno snimiti i ekonomsku razvijenost, demografsku situaciju, tempo i nivo tehnoloških promena, stanje na tržištu rada itd.

Na osnovu uvida o potrebama za novo zanimanje potrebno je odrediti strukturu znanja i veština za odgovarajuće zanimanje, definisati alate i pribor, mašine, materijal za obavljanje posla u datom zanimanju.

Zanimanje je skup poslova i radnih zadataka koji su svojim sadržajem i vrstom organizacijski i tehnološki toliko srodni i međusobno povezani da ih obavlja jedan izvršitelj koji poseduje odgovarajuća znanja, sposobnosti i veštine.

Posao (radno mesto) definiše se kao skup radnih zadataka koje izvršava jedna osoba.

Za utvrđivanje složenosti zanimanja treba analizirati poslove i radne zadatke koji pripadaju zanimanju.

Kada govorimo o opisu radnog mesta, analizirajući zanimanje kao skup poslova koje stručnjak obavlja, u svetu su najrasprostranjenije dve metode koje se bave ovom problematikom: DACUM (Development of a Curriculum) – analiza posla i funkcionalna analiza.

DACUM se zasniva na tri logičke premise:

- stručnjaci mogu da opišu svoje zanimanje (preciznije od bilo kog drugog);
- efikasan način da se definiše zanimanje jeste da se precizno opišu dužnosti i zadaci koje stručnjaci obavljaju;
- korišćenje znanja, alata i opreme, osobine radnika i neophodno trajanje obuke.

Procedure DACUM analize posla: Polazi se od radionice u kojoj učestvuje odbor od 8 do 12 stručnjaka za zanimanje koje se analizira. Radionicu vodi DACUM savetnik i ona traje dva dana, nakon čega se dobija detaljan opis dužnosti i zadataka stručnjaka o kojima je reč. Pored toga, ustanovljene su i liste opštih znanja i veština, ponašanja radnika, alata, opreme i materijala, budućih trendovi zanimanja.

DACUM se može koristiti za koncipiranje budućih zanimanja, kao i za analizu delova nekog zanimanja. Osim toga, DACUM se može primenjivati kao osnova za analizu raznih industrijskih sistema i procesa.

DACUM metodologija je efikasna, brza i malo košta, a koriste je srednje stručne škole, ministarstvo prosvete, fakulteti, centri za obrazovanje itd. U našim uslovima DACUM metodologija bi se uspešno mogla primenjivati u razvoju novog nastavnog plana, reviziji postojećih nastavnih planova, proceni procesa obuke i slično.

Funkcionalna analiza se bazira i na postojećim zanimanjima i na budućim zanimanjima. Pri tome daje opis ishoda koje treba postići na radnom mestu nezavisno od tehnologija ili metode. Može da pokriva čitavo područje rada ili pojedinačna zanimanja. Funkcionalna analiza je tako strukturirana da logički vodi do modularne strukture nastavnog plana.

Opšte karakteristike funkcionalne mape:

- opisuje zanimanje kao ishod;
- omogućuje da se postigne osnovni cilj tj. da se odrede glavne funkcije pri čemu svaka funkcija postaje funkcionalni modul.

Kada govorimo o opisu radnih aktivnosti, funkcionalna analiza podrazumeva:

- znanje i veštine;
- vrsti ličnosti;
- šta rade;
- rezultate koje postižu.

Navedene analize posla (DACUM i funkcionalna analiza) imaju u osnovi iste zadatke:

- da opišu i analiziraju određeno zanimanje i/ili posao da bi se, na osnovu toga, oblikovao obrazovni proces pripreme za zanimanje, i
- da opišu, evaluiraju i sistematizuju aktivnosti u okviru zanimanja, što je preduslov i/ili prvi korak za standardizaciju zanimanja.

Neki zahtevi u izradi standarda zanimanja

Standardi zanimanja čijoj izradi treba pristupiti potrebno je da sadrže:

- uvod (sadrži opis šta je standard zanimanja, za koje ciljne grupe je razvijen);
- nivo kompetencija (predlažu se 3 nivoa);
- naziv i opis zanimanja, KOD, naziv obrazovnog programa, dužinu trajanja obuke;
- sposobnosti i znanja potrebne za realizaciju zanimanja;
- pregled alata, opreme, mašina i materijala za zanimanje;
- buduće trendove razvoja zanimanja.

Za izradu standarda zanimanja neophodno je osnovati Nacionalno telo za standarde, što pokazuje neophodnost obuke moderatora, čiji će zadatak biti da prate celokupan proces i da sprovedu pojedinačne razvojne korake. Pri tome se moraju uzeti u obzir formalne metode. Moderatore treba shvatiti kao „eksperte za metode“, ljude koji treba da upravljaju protokom informacija.

Oni ne mogu ni po čemu zameniti „eksperta za sadržaj“. Standard zanimanja je sredstvo za sistematsko prikupljanje, obradu i prikazivanje informacija o zanimanju. Omogućuje jednoznačnu komunikaciju korisnika rezultata sa nositeljima upotrebe, a njima komunikaciju sa davaocima podataka.

Standard zanimanja je neophodno uskladiti sa međunarodnim standardima (ISCO-88), čime bi se omogućila internacionalna razmena informacija o zanimanjima. To je odgovor na svetski trend globalizacije i brzih tehnoloških promena u svetu rada. Najvažnije je što se ovim omogućava razvoj sistema obrazovanja koji će biti u skladu sa potrebama ekonomskog razvoja Srbije. Dalje bi se omogućilo i povezivanje formalnog i neformalnog obrazovanja. Smanjila bi se stopa nezaposlenih i unapredila mobilnost radne snage. Standardi zanimanja u Srbiji omogućice praćenje pojava na tržištu rada i moraju biti uporedivi sa ISCO-88. Neophodno je koristiti iskustva zemalja koje su to već odradile ili koje to već rade (primer Slovenija) i istovremeno koristiti sve pozitivne elemente Nomenklature zanimanja.

Međunarodnu standardnu klasifikaciju zanimanja (International Standard Classification of Occupation, 1988), pripremio je Ured za statistiku Međunarodnog ureda rada

zanimanja i uporediti je sa međunarodnom. ISCO-88 razvrstava zanimanja na temelju srodnosti vrste poslova i na osnovu njihove složenosti. Kriterijum za razvrstavanje zanimanja su: vrste posla, predmet rada, složenost zanimanja ili poslova i radnih zadataka, alati, mašine i uređaji koji se upotrebljavaju, tehnološki nivo poslova itd.

Klasifikacija ISCO-88 ima četiri nivoa razvrstavanja zanimanja. Prvi nivo klasifikacija obuhvata 10 rodova zanimanja, drugi nivo ima 28 vrsta zanimanja, treći nivo ima 116 podvrsta zanimanja i četvrti nivo obuhvata 390 skupina zanimanja. Prvi nivo klasifikacija – rod zanimanja, označen je jednocifrenom šifrom, drugi sa dve cifre, treći sa tri, a četvrti sa četiri cifre. Skupine zanimanja označene šifrom sa četiri broja, sadrže jedno ili nekoliko desetina zanimanja.

U izradu standarda zanimanja potrebno je uključiti stručnjake, teoretičare i praktičare, dobre poznavaoce posla u svakom području rada.

Primer kompetencija za profil operater mašinske obrade

Kako je definisanje kompetencija, koje je u okviru obrazovanja za određeno zanimanje neophodno postići, neizostavan

Nivo obrazovanja	Naziv zanimanja	Kompetencije	Trajanja školovanja /obuke/
Nivo 1	Pomoćni operater mašinske obrade	Osoba koja izvodi jednostavne rutinske operacije u svom poslu, snosi ličnu odgovornost za posao, primenjuje veštine i znanja vezane za posao.	do 2 godine
Nivo 2	Operater mašinske obrade	Osoba koja izvodi rutinske i određeni broj nerutinskih i nepredvidivih dužnosti i zadataka, snosi ličnu odgovornost i primenjuje veštine i znanja vezane za zanimanja.	do 3 godine
Nivo 3	Tehničar	Osoba koja obavlja poslove koji zahtevaju sposobnost kombinovanja različitih procedura i rešavanja nepredvidivih situacija, snosi ličnu odgovornost i odgovornost za tim, primenjuje veštine i znanja vezane za struku.	do 4 godine

Tabela br.1: Kompetencije operatera mašinske obrade

(International Labour Office) Međunarodne organizacije rada (International Labour Organisation). Usvojena je krajem 1987. godine na Međunarodnoj konferenciji statističara za rad i objavljena 1990. u Ženevi. Statistički ured Evropske unije (Eurostat) prilagodio je normu ISCO-88 evropskim potrebama, koja je zbog prethodnog naziva (zajednica - Community) označena skraćenicom COM.

Međunarodna klasifikacija zanimanja nudi načela i sistem na osnovu kojih je moguće izraditi nacionalnu klasifikaciju

korak u formulisanju standarda zanimanja – naveden je primer kompetencija za jedan stručni profil, a zatim su opisana i posebna znanja, ponašanja i aktivnosti koje će učenik dostići.

Cilj obrazovanja za profil operater mašinske obrade:

- Aktivno i odgovorno učestvuje u ekonomskom, društvenom i kulturnom životu i doprinosi demokratskom, ekonomskom i kulturnom razvoju društva.

■ Uspešno zadovoljava sopstvene potrebe i interese, razvoj sopstvene ličnosti i potencijala uz poštovanje drugih osoba, sličnih potreba, interesa i identiteta.

■ Učenik će biti osposobljen (steći veštine i znanja) za obavljanje poslova u zanimanju: operater mašinske obrade.

Zadaci:

■ Usvojiti organizaciju rada i racionalno korišćenje vremena i energije.

■ Upoznati i osposobiti se za zaštitu na radu, čuvanje zdravlja i zdrave čovekove okoline.

■ Upoznati osnovna svojstva dobijanja i primene najvažnijih tehničkih materijala.

■ Znati i razumeti čitati i primeniti tehnički crtež u izradi delova, sklopova ili proizvoda.

■ Osposobiti se za izradu određenih delova prema zahtevu tehničke dokumentacije.

■ Moći izraditi jednostavne tehničke crteže na računaru.

■ Moći prepoznati vrste opterećenja i njihov uticaj na mašinske elemente.

■ Upoznati glavne delove mernih alata, principe i pravila rada.

■ Moći primeniti merenja u praksi.

■ Upoznati najvažnije postupke ručne i mašinske obrade odvajanjem strugotine.

■ Usvojiti pojmove: geometrija alata, strugotina, pojava toplote pri rezanju i hlađenju, režimi rada, postojanost alata.

■ Upoznati alate, princip rada i postupke ručne i mašinske obrade rezanjem.

■ Moći izabrati i primeniti alate i postupke ručne i mašinske obrade rezanjem u izradi određenog zadatka.

■ Usvojiti pojmove o termičkoj i hemijsko-termičkoj obradi.

■ Upoznati sredstva za hlađenje.

■ Usvojiti osnovne pojmove o koroziji.

■ Upoznati ponašanje materijala prema koroziji.

■ Moći izabrati i primeniti najvažnije postupke površinske zaštite.

■ Upoznati elemente prenosa snage kretanja.

■ Upoznati osnovna svojstva električne energije i primenu elektronike na alatnim mašinama.

■ Moći izabrati i sastaviti elemente u mehaničkim sistemima.

■ Upoznati elemente pneumatskih i hidrauličnih sistema.

■ Upoznati sisteme programiranja numerički upravljanih alatnih mašina.

■ Moći programirati izradu najjednostavnijih delova na numerički upravljanim alatnim mašinama.

■ Upoznati montažu i demontažu pojedinih uređaja i pribora na mašini.

■ Znati i moći staviti mašine u pogon, kao i utvrditi i otkloniti grešku i smetnju u radu mašina.

■ Znati i moći izraditi delove, sklopove i sisteme koje podrazumeva zanimanje za koje se školuje.

■ Znati i moći koristiti se stručnom literaturom.

■ Osposobiti se za doživotno/permanentno obrazovanje.

Obrazovanje za ovaj profil traje 3 godine, a preduslovi za upis su završena osnovna škola i adekvatno zdravstveno stanje.

Za ovo zanimanje je predviđena horizontalna i vertikalna prohodnost. Učenik nakon završetka drugog razreda i realizovanog bloka nastave može izaći iz sistema obrazovanja i dobiti odgovarajuću diplomu (uverenje) – POMOĆNI OPERATER MAŠINSKE OBRADJE. Nakon drugog razreda, a pre blok nastave u trajanju od 60 sati, učenik bira zanimanje za koje nastavlja školovanje u trećem razredu. Po izabranom zanimanju, a nakon uspešno završenog trećeg razreda, učenik dobija diplomu:

• Operater mašinske obrade

– STRUGAR;

• Operater mašinske obrade

– GLODAČ;

• Operater mašinske obrade

– BRUSAČ.

Po završetku obrazovanja učenik će moći da se zaposli u malim, srednjim i velikim preduzećima.

Nakon dve godine rada može polagati majstorski ispit i dobiti zvanje majstora u okviru svog zanimanja. Učenici mogu pod određenim uslovima nastaviti školovanje i u tehničkoj i u višoj tehničkoj školi.

Bez viza u EU

Odluka Saveta ministara EU kojom se studentima naučnicima i stručnjacima iz zemalja Zapadnog Balkana omogućava da po ubrzanom postupku dobijaju vize za ulazak na teritoriju EU radi sticanja dodatnih znanja, stupila je na snagu početkom januara.

Ta odluka je jasan znak da EU želi stručnjake sa ovog područja u okviru evropske porodice zemalja.

Olakšanim viznim režimom mladi zapadnog Balkana prestali bi da osećaju udaljenost od evropskih vrednosti, kulture i pre svega obazovnog sistema.

Opremljeni na studij!

70% brucosa u Velikoj Britaniji ima vlastito laptop računalo. Rezultati studije koju je proveo trgovački lanac "Marks and Spencer" pokazuju da će brucosi u Velikoj Britaniji na studij ponijeti opremu u vrednosti od 3.300 do 6.400 funti (otprilike 36-70.000 kuna). Tri od četiri studenta (oko 70%) imat će vlastito laptop računalo i TV uređaj, a njih 60% DVD; 95% ima svoj mobilni, a 30% "hand-held" računalo...

Izvor tog novca su studentski krediti i roditeljska potpora. Usprkos vrlo izraženom problemu studentskog duga u Velikoj Britaniji (tamo se fakultet napušta s u proseku £12.000 duga!), studija pokazuje očigledan i iznenađujući rast kupovne moći studentske populacije.

(Izvor: BBC News)

Pokrenuta rasprava o školstvu na Internetu

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa je na svojoj internetskoj stranici pokrenulo javnu raspravu u povodu izradenog Zakona o udžbenicima i Pravilnika o ocjenjivanju učenika u osnovnoj i srednjoj školi.

Ministarstvo ističe na svojoj internetskoj stranici kako namjerava izraditi novi Pravilnik o ocjenjivanju, zbog čestih i opravdanih pritužaba na dio odredaba tog pravilnika. Drži da postojeći Zakon o udžbenicima omogućuje velik broj paralelnih udžbenika kojima je vijek trajanja samo godinu dana. Takvi su udžbenici preskupi i s pravom uznemiruju djecu i roditelje, poručuju iz Ministarstva.

(Izvor: Hina)

Nenaučena lekcija

Tolerancija, budnost, fizička i moralna hrabrost – da se protiv nepravde govori – ni danas nisu naučene. Da je čovečanstvo vodilo računa o iskustvima i poukama holokausta, mnoga bi masovna ubistva bila izbegnuta – poruka je iz UN u Njujorku na početku obeležavanja šezdesetogodišnjice oslobođenja Aušvica.

Svetski lideri su se nedavno, na dan oslobođenja koncentracionog logora Aušvic, okupili na dosada najvećoj komemoraciji jezive epizode istorije dvadesetog veka – besomučnog organizovanog ubijanja milionâ ljudi, uglavnom Jevreja, koje je izvršila nacistička Nemačka.

Holokaust je bila državna politika genocida nad evropskim Jevrejima i ostalim „neprijateljima nemačke države“ sprovedena od 1933. do 1945. godine. U tom periodu u Evropi je ubijeno skoro šest miliona Jevreja u 39 koncentracionih logora. Aušvic je bio najveći među njima. U Poljskoj je ubijeno 85 posto jevrejske populacije – oko 2,8 miliona ljudi i najmanje 1,5 miliona dece. Procenjuje se da je samo 22 posto jevrejske dece koja su bila živa 1933. godine opstalo u holokaustu. Broj ostalih postradalih u nacističkim zločinima, nepoželjnih i progananih kao neprijatelji nemačke države procenjuje se na 5,5 miliona; od toga oko pola miliona Roma, između 10 i 15 hiljada homoseksualaca i tri miliona Poljaka, mnogi politički zatvorenici, sovjetski ratni zarobljenici. U logore su deportovani i sveštenici, invalidi, socijalno nepoželjni: prosjaci, beskućnici, alkoholičari...

ANTISEMITIZAM

Najpre je, u 18. i 19. veku, pojam „antisemitizam“ označavao mržnju prema Jevrejima i prema međunarodnim političkim trendovima – liberalnim kosmopolitskim – povezivanim najčešće

pravo sa Jevrejima. To su ideje jednakih građanskih prava, demokratije, slobodne trgovine, socijalizam, finansijski kapitalizam i pacifizam. Mržnja prema Jevrejima egzistira vekovima. Pogromi su neretko podsticani pričom da su Jevreji koristili krv hrišćanske dece u ritualne svrhe.

Publikacije poput „Protokola sionskih mudraca“ pružale su podršku i utvrđivale teoriju o međunarodnoj zaveri Jevreja. Značajan sadržaj antisemitizma bio je nacionalizam.

U najnovijem godišnjem izveštaju Stejt departmenta o globalnom antisemitizmu navode se četiri glavna uzroka i izvora neprijateljstva prema Jevrejima u svetu:

- tradicionalna antijevrejska predrasuda koja je vekovima prožimala ne samo Evropu, uključujući poglede ultranacionalista i drugih koji tvrde da jevrejska zajednica kontroliše vlade, medije, međunarodno poslovanje i finansijski svet;

- snažno antiizraelsko osećanje koje prelazi granicu kritike izraelske politike i prerasta u antisemitizam;

- antijevrejsko raspoloženje muslimanske populacije u Evropi, zasnovano na antipatiji prema Izraelu, te protivljenje ovog dela stanovništva tamošnjim događajima i događajima u okupiranim teritorijama Iraka;

- kritike politike SAD-a, time i globalizacije i zatim identifikovanje Jevreja sa ovakvim tendencijama.

EVROPA

Američki državni sekretarijat u svom poslednjem izveštaju o antisemitizmu navodi da je poslednjih godina u Evropi zabeležen rast neprijateljskih manifestacija prema Jevrejima. Problem antisemitizma je naročito izražen u Rusiji i Belorusiji kao i drugim zemljama bivšeg SSSR-a.

U izveštaju se navodi da je u zapadnoj Evropi zabeleženo više fizičkih napada na pripadnike jevrejske zajednice i da su za njih odgovorni skinhensi i članovi

ekstremnih desničarskih grupa. Osim toga primetan je porast antisemitizma na Internetu i govora mržnje u niskotiražnim knjigama. Objavljivanje antisemitskih knjiga i izveštaja često je praćeno reakcijom čitalaca u vidu pisama začinjenih mržnjom, zatim antiglobalističkim, antiprozapadnim stavovima kao i etničkim nacionalizmom.

Deo izveštaja koji se odnosi na zemlje bivše SFRJ ukazuje da pojave

Uspostavljena Rektorska konferencija BiH

Rektori osam univerziteta BiH jučer su u Uredu Vijeća Evrope u Sarajevu potpisali Odluku o osnivanju Rektorske konferencije Bosne i Hercegovine. Čast da bude predsedatelj rektorske konferencije BiH pripala je rektoru Hasanu Muratoviću i to zbog toga što je Univerzitet u Sarajevu najstarija, najveća i najrespektabilnija visokoobrazovna institucija u BiH.

Proces uspostavljanja RK BiH počeo je prije godinu dana i proveden je u sklopu zajedničkog projekta EK i VE s ciljem da se reformišu rukovodstvo i upravljanje univerzitetima u BiH, a trebalo bi da omogući daljnje reforme visokog obrazovanja u zemlji.

Hugh Chetwynd, specijalni predstavnik generalnog sekretara Vijeća Evrope, podvukao je da je potpisivanje Odluke konkretan korak ka reformi visokog obrazovanja u BiH. Ulaganje u visoko obrazovanje je ulaganje u budućnost BiH i zato će Vijeće Evrope sa Svjetska banka i ostalim partnerima nastaviti da ulažu energiju i resurse kako bi se reforma visokog obrazovanja u BiH što prije i što uspješnije privela kraju.

Potpisivanje ove odluke je veliki čin, ne samo za univerzitete, već i za cijelu državu. Sada BiH ima svog predstavnika u Evropskom savezu univerziteta. Cilj je do 2010. godine postati dijelom evropskog akademskog prostora, čemu prethodi puna privrženost bolonjskom procesu te reforma visokog obrazovanja za koju je potrebno uložiti još mnogo truda i sredstava.

rektorat@unsa.ba

antisemitizma postoje ali da su slučajevi zlostavljanja pripadnika jevrejskih zajednica sporadični. Navodi se slučaj iz septembra 2004. kada su nepoznati vandali oštetili nekoliko nadgrobnih spomenika na jevrejskom groblju u Sarajevu. Vođe jevrejske zajednice u Bosni i Hercegovini takođe iznose da postoji tendencija antiizraelske orijentacije koja se meša sa antisemitizmom kao i da mediji često ne uspevaju da razluče kritiku izraelske politike od antisemitizma.

Hrvatska jevrejska zajednica, prema ovim navodima, broji dve hiljade članova i ima dobre odnose s tamošnjim vlastima. Izveštaj navodi slučaj opštinskog odbornika u Dubrovniku i njegove izjave da su između Srba i Jevreja, Jevreji ipak veće zlo. Izjava je naišla na osudu lokalnih vlasti i hrvatske vlade ali protiv odbornika nisu preduzete disciplinske mere, precizira se u izveštaju. Pored toga navodi se i da Hrvatska učestvuje kao posmatrač u neformalnoj međunarodnoj Radnoj grupi za međunarodnu saradnju u obrazovanju, sećanju i istraživanju holokausta (ITF), koja okuplja dvadeset zemalja i propagira ideju da je znanje mladih o holokaustu način borbe protiv antisemitizma.

Od jula 2003. do decembra 2004. navodi se, u Srbiji i Crnoj Gori je zabeleženo više slučajeva antisemitizma. Incidenti su uglavnom bili vandalizam na jevrejskim objektima i grobljima, a najveći broj njih se svodio na ispisivanje antisemitskih grafita na jevrejske objekte.

U Sloveniji su predstavnici jevrejske zajednice kao problem identifikovali

Kako do magistarske diplome u oblasti ljudskih prava?

Evropski međuuniverzitetski centar za ljudska prava i demokratizaciju (EIUC) osnovan je u Veneciji 15. septembra 2002. godine, sa ciljem da se obezbedi institucionalno osnivanje i autonomno rukovođenje Programa evropske magistarske diplome u oblasti ljudskih prava i demokratizacije (E. MA), kao i da bi se univerzitetima-članicama omogućilo da zajednički razvijaju dodatne obrazovne programe o ljudskim pravima.

Počev od decembra 2004. EIUC čine 32 od 37 evropskih univerziteta koji već učestvuju u Programu evropske magistarske diplome u oblasti ljudskih prava i demokratizacije, započetim u julu 1997. godine.

Program evropske magistarske diplome u oblasti ljudskih prava i demokratizacije (E. MA) kroz intenzivan jednogodišnji akademski program za obrazovanje profesionalaca u oblasti ljudskih prava i demokratizacije - obezbeđuje svojim studentima praktično radno iskustvo. To je multidisciplinarni program koji osvetljava nevidljive veze između ljudskih prava, demokratije, mira i razvoja.

Ovaj program nudi aktivni i politički orijentisan pristup učenju o međunarodnim odnosima, pravu, filozofiji, istoriji, antropologiji, političkim naukama i sociologiji. Studenti imaju priliku da kroz studije u kulturno mešovitoj sredini upoznaju vodeće akademike, stručnjake i predstavnike međunarodnih organizacija (uključujući i predstavnike Evropske unije) – predavače programa.

Program predviđa jedan semestar u Veneciji i jedan semestar na univerzitetu koji učestvuje u samom programu. E mail: secretariat@emahumanrights.org izvor: Medija centar – Beograd

Virtualna škola - „Dijalog, demokracija i mirno razrješenje konflikta”

Sva komunikacija u okviru ove škole ostvaruje se putem e-maila i web-a.

Nansen dijalog centar Mostar, zajedno sa ND centrima u Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori na proljeće 2005. organizira regionalnu virtualnu školu za polaznike druge generacije na temu „Dijalog, demokracija i mirno razrješenje konflikta”.

Obrađeni tekstovi iz svakog predmeta učesnicima se dostavljaju e-mailom u Acrobat Reader ili MS Word formatu. Polaznici tečaja literaturu mogu čitati na ekranu svog računara ili je printati i koristiti u tiskanom obliku. Sva pitanja

rasprostranjene predrasude, neznanje i stereotipe prema Jevrejima kao i to da građani Jevreje, uprkos viševjekovnoj prisutnosti na teritoriji Slovenije, ne smatraju domaćim stanovništvom.

Positivna strana pogleda na bivše zemlje SFRJ i njihov odnos prema antisemitizmu ipak preovladava. Izveštaj naime ukazuje da vlade svih zemalja bivše Jugoslavije najoštrije osuđuju antisemitske incidente i da antisemitizam nema uporište ni u jednoj od njih.

B. Č. C.

u vezi sa određenim predmetom učesnici šalju predavačima putem e-maila, ili isto postavljaju na predefinisanoj mailing listi.

Predavači će biti neki od najboljih imena sa univerziteta/sveučilišta iz regiona i šire. Pojedine predmete vodit će renomirani profesori iz inozemstva (Norveška, Velika Britanija, SAD). Određene predmete predavat će iskusni facilitatori iz mreže Nansen centara. Sva komunikacija sa profesorima i predavačima također se obavlja elektronskim putem.

Sva komunikacija i literatura bit će pripremljena na engleskom jeziku. Od učesnika, profesora i predavača će se očekivati da se koriste engleskim jezikom.

EU će obezbijediti 2.2 miliona eura za reformu stručnog obrazovanja u BiH

Evropska unija će u naredne dvije godine obezbijediti 2.2 miliona eura za modernizaciju sektora stručnog obrazovanja u BiH, racionalizaciju zanimanja i unapređenje sistema učenja kroz cijeli život. Ovo je istaknuto na sastanku predstavnika Evropske unije i enfietskih i kantonlnih ministarstava obrazovanja, škola i sektora tržišta rada. Na ovaj način započela je druga faza podrške EU reformi stručnog obrazovanja. EU kroz projekat teži ka poboljšanju zakonodavstva u cilju stvaranja jedinstvenog obrazovnog prostora.

Cilj je da se djeca obrazuju u skladu s potrebama tržišta rada tako što će biti uspostavljen društveni dijalog. Projektom se daje veći pristup obrazovanju, transparentnost diploma, a otvara se evropsko tržište rada. Djeci će se nastojati približiti modernizovani nastavni planovi i programi. Ovaj projekat će sprječiti odliv mozgova iz zemlje i doprinijeti povratku kućama mladih koji su u inostranstvu.

Prva faza podrške EU reformi sektora stručnog obrazovanja trajala je od 1998. do 2004. godine, a rezultirala je izradom novih nastavnih planova i programa, te moderniziranjem i racionaliziranjem zanimanja. (Izvor: Nezavisne novine)

Kopenhaška deklaracija

Deklaracija Evropskih ministara za stručno obrazovanje i usavršavanje i Evropske komisije, održana u Kopenhagu 29. i 30. novembra 2002. godine, po pitanju poboljšavanja evropske saradnje u stručnom obrazovanju i usavršavanju

Kada je reč o ulozi obrazovanja i usavršavanja u formiranju budućeg evropskog društva, nezamenjivu i odlučujuću ulogu u neprestanom razvoju tih disciplina, pa time i kreiranju ovakvog društva, već godinama ima saradnja na evropskom nivou.

Ekonomski i društveni razvoj u Evropi u protekloj deceniji značajno povećavaju potrebu za evropskom dimenzijom obrazovanja i usavršavanja. Štaviše, tranzicija ka znanju zasnovanom na ekonomiji, sposobnom za obezbeđivanje ekonomskog rasta, brojnijih i boljih poslova i veće društvene kohezije, daje nove zadatke za razvoj i usavršavanje ljudskih resursa.

Uvećanje Evropske unije sobom nosi novu dimenziju i izazove, mogućnosti ali i bitne zahteve za rad na polju obrazovanja i usavršavanja. Naročito je važna potreba da se pridružene zemlje članice integrišu i od samog početka postignu partnerski odnos u razvoju inicijativa u obrazovanju i usavršavanju na evropskom nivou.

Uspešan razvoj Evropskih programa za obrazovanje i usavršavanje je ključni faktor za poboljšavanje saradnje na evropskom nivou.

Bolonjska deklaracija za visoko obrazovanje iz juna 1999. godine označila je uvođenje nove, poboljšane evropske saradnje u ovom području.

Lisabonski Evropski savet je u martu 2000. godine prepoznao značajnu ulogu obrazovanja, kao integrativne tačke ekonomskih i društvenih politika, kao sredstva za jačanje evropske takmičarske moći u celom svetu, i kao garancije za obezbeđivanje kohezije naših pojedinačnih društava i potpuniji razvoj

naših građana. Evropski savet postavio je strateški cilj za Evropsku uniju – da postane najdinamičnija svetska ekonomija zasnovana na znanju. Glavni cilj ovakve strategije jeste razvoj visokokvalitetnog stručnog obrazovanja i usavršavanja, prvenstveno u smislu promovisanja opšte uključenosti u društvene tendencije, kohezije, mobilnosti radne snage, zapošljavanja i takmičenja.

Izveštajem o „Konkretnim budućim ciljevima sistema obrazovanja i usavršavanja” koji je u martu 2001. g. odobrio Stokholmski Evropski savet, određena su nova područja za zajedničko delanje na evropskom nivou, za ostvarenje ciljeva postavljenih od strane Lisabonskog Evropskog saveta. Ova područja zasnivaju se na tri strateška cilja – poboljšavanje kvaliteta i efikasnosti sistema obrazovanja i usavršavanja u Evropskoj uniji; olakšavanje pristupa sistemima obrazovanja i usavršavanja; i otvaranje sistema obrazovanja i usavršavanja prema širem svetu.

Evropski savet je u Barseloni u martu 2001. godine odobrio Program rada za praćenje ciljeva izveštaja, kojim se traži da do 2010. godine evropsko obrazovanje i usavršavanje postane preporuka svetskog kvaliteta. Zatim, poziva se na dalju akciju za uvođenje instrumenata kojima se osigurava transparentnost diploma i kvalifikacija, uključujući promovisanje akcija sličnih Bolonjskom procesu, ali prilagođenih oblastima stručnog obrazovanja i usavršavanja.

U odgovoru na Barselonin mandat, Savet Evropske unije (Obrazovanje, mladi i kultura) usvojio je 12. novembra 2002. godine Rezoluciju o jačanju saradnje u stručnom obrazovanju i usavršavanju.

Ova rezolucija poziva države članice i komisiju unutar okvira odgovornosti za uključivanje zemalja kandidata i EFTA/EEA zemalja, kao i socijalnih partnera, na promovisanje povećane saradnje u stručnom obrazovanju i usavršavanju.

Strategije za doživotno učenje i mobilnost su esencijalne za promovisanje zapošljivosti, aktivnog građanstva, društvene inkluzije i ličnog razvoja.

Evropa čiji se razvoj zasniva na znanju i evropsko tržište rada koje je otvoreno za sve – glavni je izazov sistemima stručnog obrazovanja i usavršavanja u Evropi i kod svih učesnika. Tačna je i potreba da se svi ovi sistemi stalno prilagođavaju novim tendencijama i zahtevima za promene u društvu. Ojačana saradnja u stručnom obrazovanju i usavršavanju predstavlja važan doprinos za uspešno širenje Evropske unije i ispunjavanje ciljeva koje je Evropski savet u Lisabonu utvrdio. Cedefop i Fondacija evropskog usavršavanja važna su tela za podršku ove saradnje.

Vitalna uloga socijalnih partnera u društveno-ekonomskom razvoju reflektuje se u kontekstu evropskog socijalnog dijaloga i evropskog okvira akcija socijalnih partnera za doživotni razvoj kompetencija i kvalifikacija, dogovorenih u martu 2002. godine. Socijalni partneri imaju nezamenjivu ulogu u razvoju, vrednovanju i priznavanju stručnih kvalifikacija i kompetencija na svim nivoima, takođe su i partneri u promociji jačanja saradnje u ovom području.

Kroz saradnju na polju stručnog obrazovanja i usavršavanja biće usaglašeni dole navedeni prioriteti, čiji je cilj povećavanje dobrovoljne saradnje u stručnom obrazovanju i usavršavanju u cilju promovisanja međusobnog poverenja, transparentnosti i priznavanja kvalifikacija i kompetencija. Na taj način uspostavljaju se osnove za povećanje mobilnosti i olakšava se pristup doživotnom učenju.

Evropska dimenzija

- Jačanje evropske dimenzije u stručnom obrazovanju i usavršavanju sa ciljem poboljšavanja bliže saradnje, partnerstva i drugih tranzicionih inicijativa, kako bi u međunarodnom kontekstu evropsko obrazovanje i usavršavanje predstavljalo neopozivu svetsku preporuku za učenike.

Transparentnost, informacija i upravljanje

- Povećavanje transparentnosti u stručnom obrazovanju i usavršavanju kroz primenu i racionalizaciju informacijskih sredstava i mreža i integraciju postojećih instrumenata, kakvi su evropski CV, sertifikati i dr. dodaci uz diplomu, zajedničke evropske standardizovane reference za jezike i EUROPASS u jednom okviru.

- Jačanje politika, sistema i praksi koje pomažu informaciju, upravljanje i savetovanje u državama članicama, na svim nivoima obrazovanja, usavršavanja i zaposlenja. U cilju omogućavanja profesionalne i geografske mobilnosti građana Evrope; posebno se tretiraju pitanja pristupa učenju, stručnom obrazovanju i usavršavanju, kao i prenosu i priznavanju kompetencija i kvalifikacija.

Priznavanje kompetencija i kvalifikacija

- Istraživanje kako transparentnost, upoređivanje, prenošenje i priznavanje kompetencija i/ili kvalifikacija, između različitih zemalja i na različitim nivoima, može biti unapređeno razvijanjem referentnih nivoa, utvrđivanjem zajedničkih principa za sertifikate i zajedničkih mera, kao npr. sistem kreditnog transfera za stručno obrazovanje i usavršavanje i sl.

- Jačanje podrške razvitku kompetencija i kvalifikacija na sektorskom nivou, kroz čvršću saradnju i koordinaciju koja posebno uključuje socijalne partnere. Nekoliko inicijativa za zajedničku, bilateralnu i multilateralnu saradnju ilustruje ovaj pristup, naporedo sa već postojećim inicijativama u

različitim sektorima, sve u cilju uzajamnog priznavanja kvalifikacija.

- Utvrđivanje seta zajedničkih principa koji se odnose na vrednovanje neformalnog i formalnog učenja sa ciljem postizanja veće kompatibilnosti među pristupima u različitim zemljama i na različitim nivoima.

Obezbeđivanje kvaliteta

- Promovisanje saradnje za obezbeđenje kvaliteta sa posebnim osvrtom na razmenu modela i metoda, kao i zajedničkih kriterijuma i principa kvaliteta u stručnom obrazovanju i usavršavanju.

- Puna pažnja posvećuje se nastavničkim potrebama unutar svih vidova stručnog obrazovanja i usavršavanja.

Sledeći principi biće osnova za poboljšavanje saradnje u stručnom obrazovanju i usavršavanju:

- Saradnja bi trebalo da se zasniva na cilju koji je Evropski savet postavio do 2010. godine, i koji je u skladu sa detaljnim programom rada i praćenjem izveštaja. Na taj način osigurava se koherentnost sa ciljevima utvrđenim od strane Saveta Evropske unije (Obrazovanje, mladi i kultura).

- Merenja bi trebalo da budu dobrovoljna i da se kroz zasnovanu saradnju neprestano unapređuju.
- Inicijative moraju biti usmeravane prema potrebama građana i korisničkih organizacija.
- Kooperacija treba da uključuje državu članice, komisiju, zemlje kandidate, EFTA-EEA zemlje i socijalne partnere.

Praćenje ove deklaracije treba izvesti na način koji sledi, radi osiguravanja efektivnosti i uspešne implementacije pojačane evropske saradnje u stručnom obrazovanju i usavršavanju:

1. Implementacija proširene saradnje u stručnom obrazovanju i usavršavanju biće postepena, i predstavljaće deo ciljeva izveštaja. Komisija će predstaviti ovaj integrisani pristup u svom

izveštaju Savetu Evropske unije (Obrazovanje, mladi i kultura) unutar već određenog rasporeda, za rad i ciljeve izveštaja. Plan je da se u potpunosti integriše rad na ojačavanju saradnje u stručnom obrazovanju i usavršavanju i sprovođenju ciljeva izveštaja.

2. Postojeća komisijska radna grupa, kojoj će biti dat sličan status kao i radnim grupama za sprovođenje ciljeva izveštaja, ubuduće će uključivati države članice, EFTA-EEA zemlje, zemlje kandidate i evropske socijalne partnere. Kao takva, nastaviće da radi u cilju osiguravanja uspešne implementacije, koordinacije i jačanja saradnje u stručnom obrazovanju i usavršavanju.

Neformalni sastanci generalnih menadžera za stručno usavršavanje, koji su doprineli plasiranju ove inicijative u Brugi 2001. godine, imaće važnu ulogu u fokusiranju i planiranju animacije pri sprovođenju akcija.

3. Unutar ovog okvira početni fokus između sadašnjeg perioda i 2004. godine biće usmeren na konkretna područja gde je rad već u progresu, npr. razvijanje jednostavnog transparentnog okvira, kreditni transfer u stručnom obrazovanju i usavršavanju i razvijanje kvalitetnih oruđa. Druga područja, koja će odmah biti uključena kao integralni deo u sprovođenju ciljeva izveštaja, organizovanih u osam radnih grupa i jednu indikatorsku grupu, biće doživotno usmeravanje, neformalno učenje i usavršavanje nastavnika i trenera u stručnom obrazovanju i usavršavanju. Komisija će u svom izveštaju pratiti razvoj radnji pomenutih u paragrafu 1.

Ministri, odgovorni za stručno obrazovanje i usavršavanje, i Evropska komisija potvrdili su neophodnost ostvarenja ciljeva i prioriteta postavljenih u ovoj deklaraciji, kao i neophodnost učestvovanja u jačanju saradnje na polju stručnog obrazovanja i usavršavanja, uključujući socijalne partnere. Ponovni sastanak biće održan za dve godine da bi se video napredak i dali saveti o prioritetima i strategijama.

ASOCIJACIJA ALUMNI CENTRA ZA INTERDISCIPLINARNE POSTDIPLOMSKE STUDIJE UNIVERZITETA U SARAJEVU -

udruženje mladih intelektualaca i stručnjaka na polju demokratije, ljudskih prava, upravljanja državom i evropskih integracija.

AKTIVNOSTI

Debatne aktivnosti kroz:

- Organizovanje okruglih stolova uz aktivno učešće,

- Godišnja konferencija, kao centralna manifestacija rada asocijacije, s ciljem okupljanja članova/ica Asocijacije iz cijelog regiona Jugoistočne Evrope i šire,

- Izgradnja kapaciteta kroz organizovanje treninga

Izdavačka djelatnost kroz:

- Pokretanje časopisa u kome bi se objavljivali radovi članova/ica Asocijacije, kao i njenih potencijalnih članova

Davanje podrške i usluga analize strateških odluka vladinih tijela, ne-vladinih organizacija i međunarodnih organizacija

CAMBRIDGE CENTAR
ŠKOLA ENGLESKOG JEZIKA
BOOKSHOP - KNJIŽARA

Kralja Petra I Karadorđevića 103
Banja Luka tel: (051) 222 900, 221 730

Da ostanete ovde ...

Fakultet za Ekonomiju, Finansije i Administraciju
Faculty of Economics, Finance and Administration

U skladu sa Zakonom o univerzitetu, a u saradnji sa
vodećim francuskim fakultetom za biznis i menadžment
IPAG iz Pariza

RASPISUJE KONKURS

Za upis na sledeće smerove **OSNOVNIH (150 kandidata) i
MAGISTARSKIH (50 kandidata) studija u školskoj 2005/06:**

- 1) **Primenjena ekonomija - Applied Economics**
- 2) **Finansije i bankarstvo - Finance and Banking**
- 3) **Menadžment i poslovna administracija - Management and Business Administration**
- 4) **Menadžment javne administracije - Public Administration.**

OTVORENA VRATA (OPEN DAYS) za nove studente i njihove roditelje na FEFA su organizovana 16. aprila, 14. maja i 4. juna u 10h.

PREDUPIS je u toku.

FEFA je u saradnji sa bankama obezbedila kreditne pakete za uplatu školarina i nabavku računara.

Nastavu će izvoditi: prof. dr Nebojša Savić, dekan, prof. dr Goran Pitić, predsednik Saveta, prof. dr Mihajlo Crnobrnja, prof. dr Davor Savin, prof. dr Srdjan Bogosavljević, prof. dr Slobodan Krčevinac, prof. dr Radovan Kovačević, prof. dr Boris Marović, dr Zoran Jeremić, prof. dr Olga Cvetanović, dr Dušan Milojević, dr Snežana Popovčić-Avrić ...

Gesellschaft für die Entwicklung Südosteuropas e
Society for the Development of South Eastern Europe
Društvo za razvoj Jugoistočne Evrope

Razvoj agrara u Bosni i Hercegovini

(Uzgoj, selekcija na vlastitoj farmi, otkup i prerada mlijeka, obuka kooperanata)

Ekonomski razvoj

(Fond za otvaranje novih radnih mjesta, Mikrokrediti)

Obrazovanje

(MM College za moderni management, seminari, savjetovanja)

Izdavaštvo

(Izdavačka kuća Vizija, knjižara Vizija Banja Luka)

Ugostiteljstvo

(Banja Laktaši, Cedubal Banja Luka)

Ured / Büro / Office

Travnik

Jankovići bb
Tel: +387 30 517 454; 517 455
Fax: +387 30 517 457

Banja Luka

1. Krajiške brigade bb
Tel: +387 51 322 850; 322 853
Fax: +387 51 322 851

Informacije: 011/30-666-70 i 30-666-71
Bulevar Vojvode Mišića 43, 11000 Beograd
www.fefa.edu.yu, info@fefa.edu.yu